

*Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи
Національного Банку України»*

Препринт серії № UABS/ЕК/2014/002/УК

Кузьменко Ольга Віталіївна
к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики

**ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ПЕРЕСТРАХОВОГО РИНКУ ЯК
ОБ'ЄКТУ МОДЕЛЮВАННЯ**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ, ПРОБЛЕМ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	6
РОЗДІЛ 2. ОЗНАКИ І ПРОБЛЕМИ ВІДОКРЕМЛЕННЯ ПЕРЕСТРАХОВОГО РИНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	36
РОЗДІЛ 3. ІСНУЮЧІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІКО- МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ У ПЕРЕСТРАХУВАННІ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
ДОДАТКИ.....	101

ВСТУП

В сучасних умовах розвитку економіки України як складної та динамічної системи значне місце займає питання підвищення рівня стабільності та ефективності функціонування фінансової системи в цілому та страхового і перестрахового ринків зокрема. Накопичений інструментарій економіко-математичного моделювання в своїй більшості містить підходи до вивчення економічних процесів у стаціонарних умовах за допомогою лінійних моделей, не приділяючи достатньої уваги аспектам нелінійності, динамічності та невизначеності. В той же час, з метою проведення всебічного аналізу ринків виникає необхідність використання математичного інструментарію, що враховує засади системного підходу та специфічні особливості відтворення визначальних закономірностей і зв'язків перестрахового ринку як об'єкту дослідження.

Монографія присвячена висвітленню теоретичних аспектів моделювання та прогнозування розвитку перестрахового ринку - методичним основам проведення економіко-математичного моделювання та його формалізації, а також сучасному математичному інструментарію моделювання процесів у страхуванні та перестраховуванні. Крім того, відображені результати проведеного дослідження розвитку перестрахового ринку як об'єкту моделювання в розрізі формування економічних передумов його трансформації, оцінки ризику перестрахового ринку, аналізу сучасного стану та параметрів подальшого відокремлення від страхового ринку (місткості, рівня відкритості, фінансової безпеки), методологічних аспектів досягнення стабільності в межах моделювання попиту, пропозиції, рівноваги даного ринку. Значне місце серед питань висвітлення теоретичних аспектів моделювання та прогнозування розвитку перестрахового ринку займають

організаційно-економічні засади його формування та стратегічні напрямки розвитку в галузі банківсько-страхової інтеграції.

Значну увагу в монографії приділено актуальності та розкриттю суті економіко-математичних методів аналізу та оцінювання ринку як об'єкту моделювання (імовірнісний підхід, теорія часових рядів, таксонометричний метод, нелінійне програмування, математичний аналіз, цілочислова оптимізація та теорія нечіткої логіки). Так, для оцінювання ризику перестрахового ринку запропоновано використовувати імовірнісний підхід при побудові економіко-математичних моделей формалізації категорії ризик та фінансових потоків учасників даного ринку. В процесі формування стратегічних напрямків розвитку перестрахового ринку в Україні застосовано теорію часових рядів, що дозволило розглянути даний ринок як чинник стабілізації економіки в цілому та страхового ринку зокрема в умовах фінансової кризи, а також провести моделювання взаємозв'язку із банківським сектором. Широко вживаний в сучасних економічних дослідженнях таксонометричний підхід був застосований для надання кількісної оцінки на основі методу багатокритеріальної оптимізації таких параметрів функціонування перестрахового ринку як місткість, рівень відкритості та значення узагальнюючого показника рівня інтеграції з одного боку страхового і перестрахового ринків, з іншого – банківського сектору.

Провести моделювання та прогнозування розвитку перестрахового ринку неможливо без застосування методів нелінійної оптимізації, оскільки ефективно та адекватно описати процеси функціонування складної та динамічної системи в умовах невизначеності можна на базі нелінійного програмування. Так, забезпечення організаційно-економічних основ формування даного ринку запропоновано досягти на основі методичних засад нелінійності в розрізі оптимізації структури активного перестраховання України за напрямками (країнами), формування конкурентних стратегій поведінки учасників ринку перестраховання та моделювання рівня конкуренції даного ринку.

Функціонування будь-якої економічної системи супроводжується певними обмеженнями, що математично формалізується за допомогою класичної задачі оптимізації з використанням апарату диференціального числення. Отже, дослідження рівноваги на перестраховому ринку пропонується провести на основі застосування інструментарію математичного аналізу економічних моделей попиту, пропозиції та оцінки фінансової безпеки.

Останнім часом актуальності набуває дослідження питання розробки ефективних заходів подолання загроз в цілому та перестрахового ринку зокрема, що передбачають застосування методів цілочислової оптимізації та теорії нечіткої логіки. В розрізі моделювання параметрів функціонування розглянутого ринку на базі нечітко-логічного підходу пропонується провести кількісну оцінку ризику перестрахового ринку та формування методологічних засад концепції регулювання активного перестрахування на основі застосування нечітких когнітивних карт. Доцільність застосування цілочислової оптимізації в межах використання бінарних змінних управління виникає при моделюванні конкурентоспроможності учасників даного ринку та формалізації процесу його стабілізації.

Видання призначене для широкого кола економістів, що займаються моделюванням та прогнозуванням економічних процесів, студентів, аспірантів економічних спеціальностей, викладачів і науковців, а також фахівців з питань страхової та перестрахової діяльності.

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ, ПРОБЛЕМ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Необхідною умовою забезпечення фінансової стійкості, формування оптимального за структурою портфеля ризиків та досягнення рентабельності функціонування учасників перестрахової діяльності виступає ефективна діяльність вітчизняного перестрахового ринку, а також взаємозв'язок його суб'єктів з міжнародними контрагентами.

Для національного перестрахового ринку в Україні характерне його сприйняття невід'ємною складовою частиною страхового ринку, що відповідно обумовлює неможливість твердження про його самостійність. Переважаюча більшість компаній, які функціонують на вітчизняному перестраховому ринку, здійснюють як страхові, так і перестрахові операції, що обумовлене відсутністю ліцензування суто перестрахової діяльності. Негативним наслідком зазначеного аспекту виступає необов'язковість формування професійних перестраховиків, а також залежність від сукупності прийнятих страхових ризиків, підтвердженням чого виступає незначна частка обсягу відповідальності в розрізі прийнятих на перестраховання ризиків від нерезидентів [163, 231, 347].

Зазначені проблемні аспекти функціонування українського перестрахового ринку обумовлюють необхідність проведення комплексного аналізу сучасної позиції та дослідження напрямків подальшого його розвитку в межах аналізу показника місткості перестрахового ринку; суб'єктів та об'єктів даного ринку; дослідження динаміки релевантних характеристик українського перестрахового ринку; проблемних напрямків та перспектив майбутнього розвитку. Розглянемо більш детально в розрізі

ключових моментів та специфічних особливостей кожен із перелічених пунктів аналізу вітчизняного ринку перестраховання.

По-перше, розглянемо такий показник характеристики перестрахового ринку в Україні як місткість. Доцільність дослідження даного параметру ринку обумовлена його визначальною роллю в межах обсягу ризиків, витрати від появи яких відшкодовуються в рамках перестрахової діяльності. Крім того, необхідно зазначити, що в сучасних умовах одним із факторів функціонування вітчизняних перестраховиків в якості посередників виступає недостатня величина сформованого капіталу та фінансових ресурсів.

Переходячи до питання визначення максимально можливого значення місткості перестрахового ринку, зазначимо наявність багатьох методик її розрахунку, кожна з яких спирається на сукупність різних показників характеристики перестрахового ринку. Так, в розрізі одного із подальших підрозділів буде розглянутий підхід до формування оптимальної моделі визначення місткості перестрахового ринку на базі застосування економіко-математичного інструментарію. В розрізі даного підрозділу відсутня необхідність дослідження зазначеного аспекту, в той час як актуальності набуває ідентифікація ключових проблем та напрямків розвитку, що корелюють з показником місткості українського перестрахового ринку. Саме тому, пропонується розглянути розрахунок місткості зазначеного ринку на базі встановленого в сучасному законодавстві нормативу, а саме – максимально можливої величини власного утримання страхової компанії взятого на страхування одиничного ризику [323]. Зазначений норматив встановлений на рівні 10% від суми сплаченого статутного капіталу та сформованих страхових резервів. Розглянемо поетапно процес розрахунків місткості перестрахового ринку в Україні:

- 1) Сформуємо вхідні статистичні дані визначення місткості вітчизняного перестрахового ринку: сплачений статутний капітал та сформовані страхових резервів, динаміка яких за період з 2006 по

2013 роки представлена на діаграмі (рисунок 1.1) в розрізі поквартальних даних.

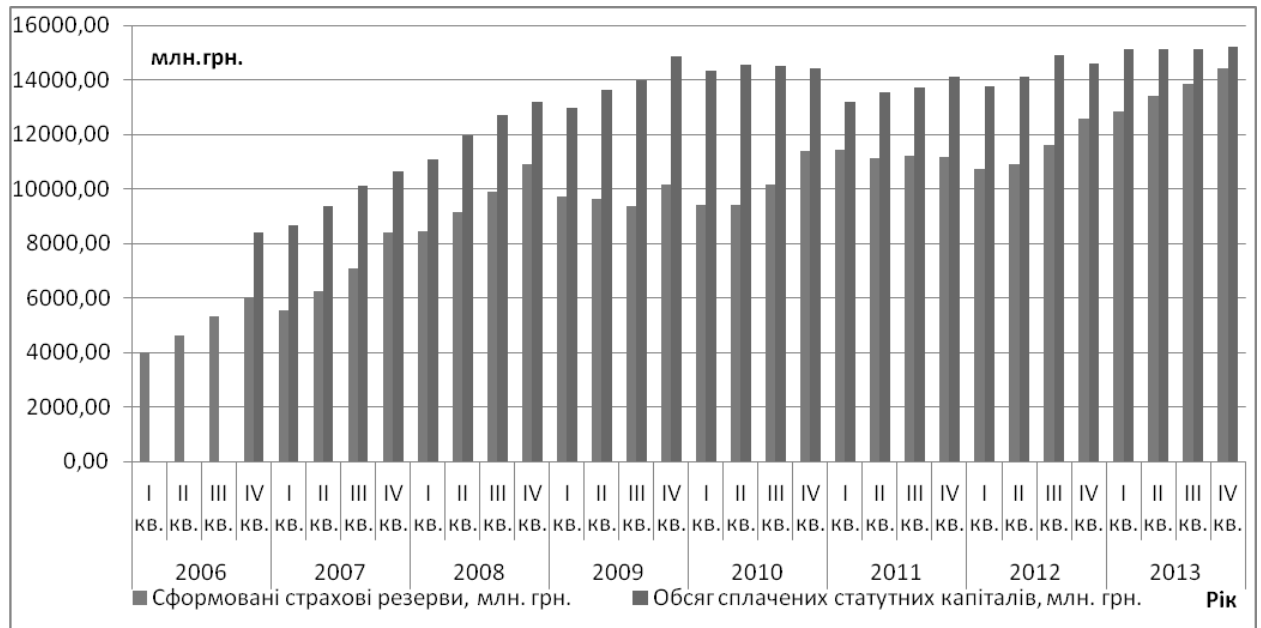

Рисунок 1.1 – Діаграма динаміки часових рядів сплаченого статутного капіталу та сформованих страхових резервів

- 2) Визначимо номінальну місткість перестрахового ринку як максимальне власне утримання по одиничному ризику (90% суми сплаченого статутного фонду і сформованих вільних резервів та страхових резервів), динаміку якої за період з 2006 по 2013 роки представимо на діаграмі (рисунок 1.2) в розрізі поквартальних даних.
- 3) Оцінимо реальну місткість перестрахового ринку в Україні на основі корегування номінального значення, визначеного в рамках попереднього етапу, на певну множину суб'єктивних факторів, яка за оцінками аналітиків встановлюється на рівні 20% від розрахункового значення [173-178, 323]. Динаміку розрахованого показника за період з 2006 по 2013 роки представимо на діаграмі (рисунок 1.3) в розрізі поквартальних даних.

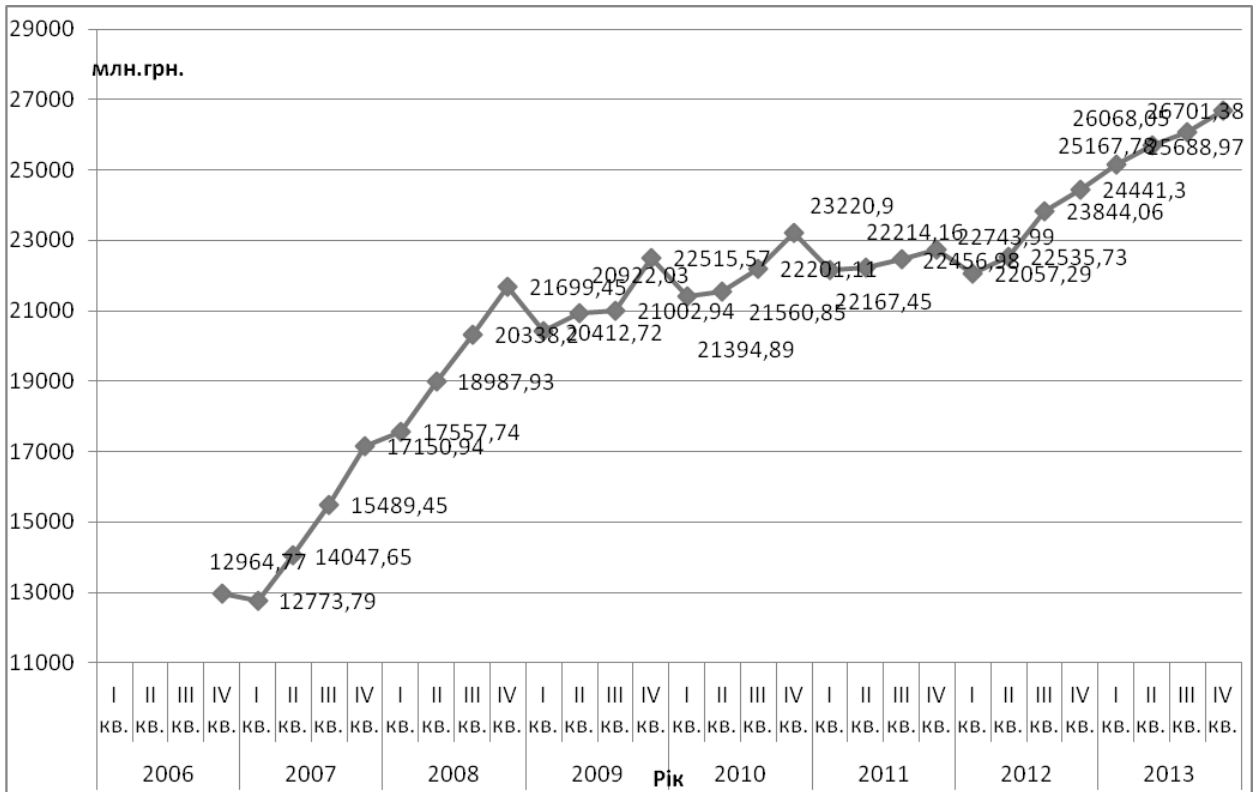

Рисунок 1.2 – Діаграма динаміки часового ряду номінальної місткості перестрахового ринку України за період з 2006 по 2013 роки

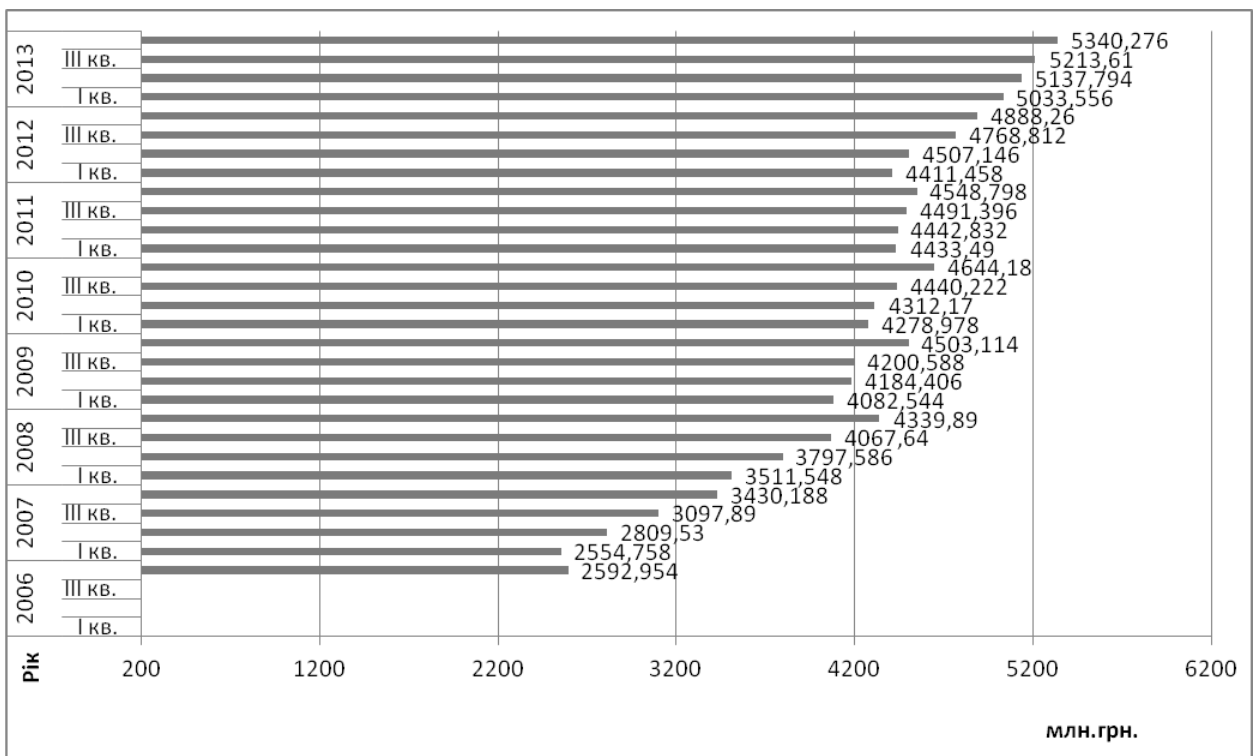

Рисунок 1.3 – Діаграма динаміки часового ряду реальної місткості перестрахового ринку України за період з 2006 по 2013 роки

Проводячи детальний аналіз проведених розрахунків, результати яких представлені на рисунку 1.3, можна зробити висновок про наявність постійної тенденції до зростання місткості вітчизняного перестрахового ринку в розрізі часового інтервалу з 2006 року по 2011 рік. Причиною зазначеної динаміки стало зростання основних факторів формування місткості українського перестрахового ринку за аналогічний часовий діапазон. В першу чергу, це обумовлене зростанням сплаченого статутного капіталу на 5700,60 млн.грн. та сформованих страхових резервів відповідно на 5165,20 млн.грн. протягом 2006 – 2011 р.р.

Зменшення величини місткості перестрахового ринку України спостерігалось у I кварталі 2009, 2010 та 2011 років, що складає відповідно 5,93%, 4,98% та 4,54% у порівнянні з IV кварталом попереднього року. Зазначений аспект пов'язаний з різким зменшенням страхових резервів за аналізовані часові проміжки. Так, якщо в IV кварталі 2008 та 2009 року обсяги сформованих страхових резервів становили відповідно 10904,10 млн.грн. та 10141,30 млн.грн., то у I кварталі 2009, 2010 вони скоротились на 10,92% та 7,02%, складаючи 9713,30млн.грн. та 9428,90 млн.грн.

Переходячи до аналізу величини максимально можливого ризику, розміщення якого є доцільним на вітчизняному перестраховому ринку, відмітимо встановлення даного показника на рівні 22743,99 млн.грн. у 2011 році, що на 287,01 млн.грн. перевищує рівень 2010 року та, в свою чергу, в 1,75 раз більше його значення у 2006 році.

Порівнюючи номінальне та реальне значення місткості перестрахового ринку в ході ряду проведених досліджень, необхідно констатувати значно менший обсяг реальної місткості зазначеного ринку. Це пов'язане з використанням активів з метою формування як статутного капіталу, так і страхових резервів, а також високого ступеня взаємозалежності місткості

перестрахового ринку від множини факторів суб'єктивного характеру, що визначають можливість та обмеження щодо її використання.

На основі зазначених вище аспектів в розрізі факторів впливу на місткість перестрахового ринку можна зробити висновок про значене перевищення розрахункового значення даного показника над фактичним обсягом відповідальності, яку можуть перестрахувати учасники ринку. Переходячи до кількісної оцінки місткості вітчизняного перестрахового ринку зазначимо, що за думкою експертів та практиків страхової справи величина даного показника складає приблизно 20% від обсягу потенційних можливостей, що за даними на кінець четвертого кварталу 2011 року становить 4548,80 млн.грн.

Крім того, одним із проблемних аспектів функціонування вітчизняного перестрахового ринку виступає неспроможність суб'єктів даного ринку одноосібно виконувати взяті на себе зобов'язання у випадку перестраховування значних за обсягами ризиків, наслідком чого є створення та функціонування як перестраховиків-нерезидентів, так і об'єднання компаній на ринку. Наявність зазначеного факту призводить до актуалізації подальшого детального аналізу суб'єктів перестрахового ринку.

В сучасних умовах функціонування українського перестрахового ринку значна частка суб'єктів припадає на універсальні страхові компанії, які займаються перестраховуванням ризиків в розрізі здійснення страхової діяльності. Проблемним напрямком даної ситуації виступає значене ускладнення договірних відносин між зазначеними універсальними страховими компаніями та страховиками. Це пов'язане з тим, що в процесі передачі ризику інформація про страховика стає відомою цеденту, який може запропонувати в такому випадку значно кращі умови страхування і, як наслідок, застрахувати ризик одноосібно. Отже, між універсальним страховими компаніями на перестраховому ринку виникають відносини

взаємності, тобто наявність двостороннього перестраховання ризиків в обов'язковому порядку. [271].

Вирішити зазначене вище протиріччя на вітчизняному перестраховому ринку пропонується шляхом створення професійних перестрахових компаній, діяльність яких стосується суто наданням перестрахових операцій. В свою чергу, професійні перестраховики не складають конкуренції страховим компаніям, що також функціонують на даному ринку. Але, нажаль, в Україні відсутнє ліцензування саме перестрахової діяльності, наслідком чого виступає відсутність на перестраховому ринку професійних перестрахових компаній.

Коло суб'єктів вітчизняного перестрахового ринку не обмежується перестраховиками-резидентами. Так, на даному ринку функціонують також і перестраховики-нерезиденти. Основною метою діяльності закордонних перестраховиків є активне перестраховання, сутність якого полягає у здійсненні прийняття з метою подальшого перерозподілу ризиків, взятих на себе українськими страховими і перестраховими компаніями. Особливістю перестраховання нерезидентами виступає передача значних за обсягами ризиків, імовірність настання яких прямує до нуля, негативним наслідком чого в розрізі вітчизняного перестрахового ринку є втрата значних обсягів премій.

В рамках розв'язання зазначених проблем пропонується створення перестрахових пулів в розрізі певних видів ризиків, що дозволить вирішити питання як передачі найбільших страхових премій за кордон, так і недостатньої величини показника місткості вітчизняного перестрахового ринку. В більшості випадків, перестрахові пули приймають участь в процесі перерозподілу ризиків, від чого залежить значною мірою соціально-економічна безпека країни. Саме тому створення перестрахових пулів має проводитись з ініціативи державних органів управління в цілому та суб'єктів перестрахового та страхового ринків зокрема.

Проводячи аналіз сучасного перестрахового ринку в Україні відзначимо відсутність суто перестрахових пулів, а наявність лише ядерного та будівельного пулів, які займаються координацією здійснення обов'язкового страхування цивільної відповідальності за ядерну шкоду [321], забезпечення фінансової надійності страхування, а також реалізацією страхування будівельних ризиків здійснення обов'язкового страхування будівельно-монтажних робіт забудовником та обов'язкового страхування майнових ризиків за договором про участь у фонді фінансування будівництва [309]. Актуалізація перестрахової діяльності даних пулів виникає у випадку необхідності забезпечення достатнього рівня стійкості страховиків – членів пулу у випадку перевищення взятих зобов'язань над фінансовими можливостями.

Підсумовуючи досліджені аспекти функціонування страхових пулів в Україні, вважаємо доцільним відмітити їх участь у здійсненні перестрахових операцій лише при проведенні вторинного перерозподілу ризиків між учасниками об'єднань, а також операцій ретроцесії з іншими перестраховиками або перестраховими пулами.

Повертаючись до питання детального розгляду та аналізу суб'єктів перестрахового ринку, зазначимо, що важлива роль належить страховим компаніям, що здійснюють передачу значних за обсягами ризиків у перестраховання. Необхідність врахування діяльності даних суб'єктів при визначенні основних напрямків функціонування і розвитку перестрахового ринку обумовлена обсягами застрахованих ризиків, встановленого ліміту власного утримання страховими компаніями в розрізі андеррайтингової політики, а також фінансових можливостей зазначених суб'єктів.

Кількісним індикатором застосування вітчизняними страховиками механізму перестраховання ризиків виступає статистичний показник частки премій, переданих страховиком у перестраховання, в межах загальної величини премій, тобто рівень вихідного перестраховання (таблиця 1.1).

Значення показника рівня вихідного перестраховання повинно лежати в межах від 5% до 50%, що вважається оптимальним у випадку використання перестраховання як інструменту забезпечення фінансової стійкості страховика.

Таблиця 1.1 - Рівень використання страховими компаніями механізму перестраховання протягом 2002-2014 рр.
(складено автором на основі 173-178, 286-288)

Показники	Рік												
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Всього страхових компаній в Україні	338	357	387	398	411	446	469	450	456	442	414	407	400
Аналізована вибірка страхових компаній* у т. ч:	60	50	50	50	100	115	109	94	90	50	50	50	-
Частка досліджуваних компаній в загальній кількості по ринку, %	18	14	13	13	24	26	23	21	20	11,31	12,08	12,29	-
Кількість компаній, в яких питома вага вихідного перестраховання більше 50%	30	27	15	18	21	31	28	24	23	-	3	8	-
Частка даних компаній в аналізованій вибірці, %	50	54	30	36	21	27	26	26	26	-	7,95	12,42	-
Кількість компаній в яких питома вага вихідного перестраховання дорівнює 5%-50%	30	23	31	32	71	73	69	60	58	-	33	35	-
Частка даних компаній в аналізованій вибірці, %	50	46	62	64	71	63	63	64	64	-	61,58	70,78	-
Кількість компаній, в яких питома вага вихідного перестраховання менше 5%	0	0	4	0	8	11	12	10	8	-	14	7	-
Частка даних компаній в аналізованій вибірці, %	0	0	8	0	8	10	11	11	9	-	30,46	16,8	-

* – частка валових страхових премій зібраних досліджуваною кількістю компаній складає більше ніж 50%

Розглянемо випадки невиконання зазначеного оптимального рівня в розрізі впливу на оцінку надійності страхової компанії: якщо рівень вихідного перестраховування не перевищує 5%-го значення, перестраховування не використовується в якості зазначеного інструменту; якщо рівень даного показника перевищує 50%-ве значення, існує досить щільна залежність фінансової стійкості від обсягів здійснених перестрахових виплат, а також досить активному застосуванню страховими компаніями механізму перестраховування в контексті оптимізації оподаткування або легалізації коштів отриманих злочинним шляхом [338].

На основі аналізу даних таблиці 1.1 можна зробити висновок про активне здійснення перестрахових операцій протягом досліджуваного часового інтервалу. Розглядаючи частку компаній, що здійснюють перестраховування ризиків в розрізі підтримки фінансової стійкості, тобто компаній, рівень вихідного перестраховування яких належить проміжку від 5% до 50%, відмітимо встановлення даного показника з 2004 року більше 62%. В той же час, частка страхових компаній, рівень внутрішнього перестраховування яких перевищує 50%, останнім часом має стійку тенденцію до зниження. Крім того, частка страховиків, які майже не застосовують перестраховування або повністю залишають застраховані ризики на власному утриманні (питома вага перестраховування складає менше 5%) в розрізі досліджуваного часового інтервалу становить в середньому не більше 11%.

Таким чином, на базі наведеного вище аналізу в розрізі частоти застосування механізму перестраховування з метою забезпечення фінансової стійкості страховими компаніями можна стверджувати, що зазначений механізм в більшості випадків не використовувався. Даний факт обумовлений як повільними темпами розвитку вітчизняного перестрахового ринку, так і сформованими стратегічними напрямками застосування його інструментів для забезпечення достатнього рівня фінансової стабільності страховиків.

Повертаючись до питання детального розгляду та аналізу суб'єктів перестрахового ринку, зазначимо, що провідна роль поряд із зазначеними вище належить перестраховим брокерам, які надають можливість підвищити обсяг здійснення перестрахових операцій. Важливість саме даних суб'єктів перестрахового ринку обумовлена тим, що використання інституту брокерів в умовах повільного розвитку ринку фінансових послуг призводить до інтенсифікації методів пошуку цесіонерів та ретроцесіонерів. Крім того, перестрахові брокери як спеціалізовані посередницькі організації на перестраховому ринку мають можливість як ефективно використовувати наявну базу даних про учасників-резидентів та нерезидентів ринку, так і перестраховувати ризики за найбільш сприятливих умов, забезпечувати своєчасне та повне покриття збитків у випадку настання несприятливих подій.

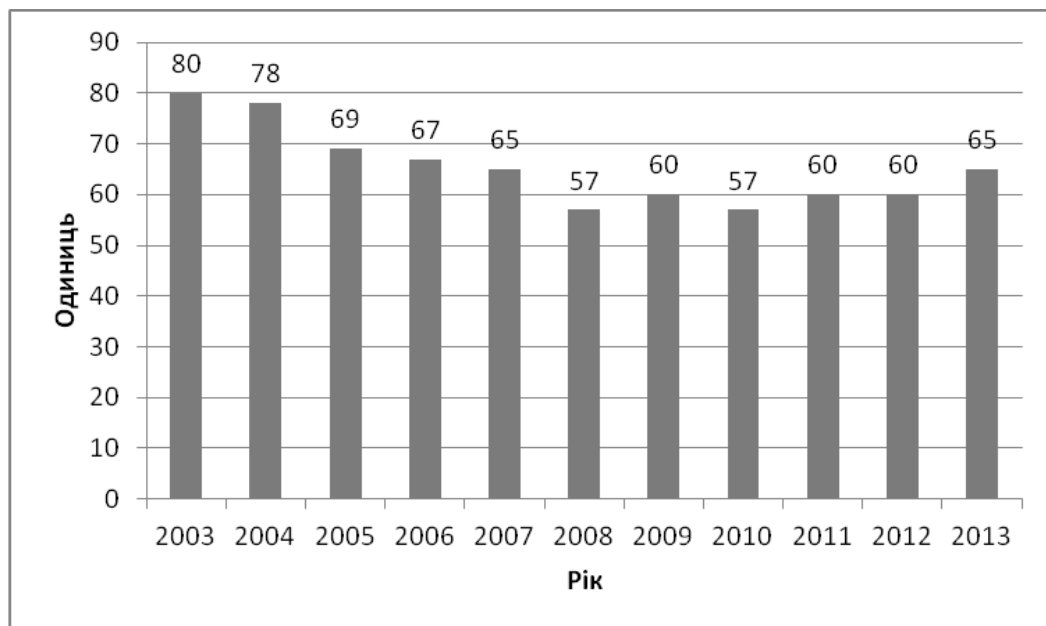

Рисунок 1.1. Кількість брокерів, які надають послуги зі страхування та перестраховування ризиків в Україні (складено автором на основі [340])

Розглянемо динаміки кількості брокерів, які функціонують на страховому та пере страховому ринках України (рисунок 1.1). Так, протягом розглянутого часового діапазону кількість брокерів має постійну тенденцію до зменшення. Мінімального значення даний показник набуває у 2008 та

2010 роках на рівні 57 посередників, в той час як у 2003 році приймає максимальне значення в обсязі 80 посередників. Постійна тенденція до зменшення кількості брокерів, які функціонують на страховому та перестраховому ринках України, змінилась лише у 2009 році, коли значення показника було вище рівня попереднього року. Причиною виявленої спадаючої тенденції виступає постійне підвищення вимог державних органів до брокерської діяльності, внесення змін до діючого законодавства в галузі оподаткування та наявність процесу консолідації посередників в країні [112].

Базою надання кількісної характеристики вітчизняного перестрахового ринку виступають статистичні показники, досліджені в динаміці, а саме: загальна частка перестраховування в валових страхових преміях; динаміка обсягу страхових премій, які припадають на перестраховування, та частки перестраховування у резидентів і нерезидентів; структура перестраховування ризиків у нерезидентів; рівень виплат, здійснених перестраховиками резидентами та нерезидентами та інші. Розглянемо кожен із перелічених показників більш детально.

Рисунок 1.2. Загальна частка перестраховування в валових страхових преміях в Україні (складено автором на основі 173-178, 286-288)

По-перше, проаналізуємо загальну частку перестраховання в валових страхових преміях (рисунок 1.2). Значення даного показника мало тенденцію до зростання, і як наслідок, розвитку перестрахового ринку України, незважаючи на ряд проблемних аспектів його функціонування. Даний факт пояснюється зростанням протягом аналізованого часового проміжку валових премій, темпи зростання яких в кожному наступному році перевищували рівень попереднього року. Порушення зазначеної тенденції характерне лише для 2005 та 2009 років, тобто скорочення абсолютного значення валових премій у порівнянні з попереднім роком. Крім того, необхідно зазначити наявність пікових значень показника валових страхових премій на перестраховому ринку України у 2004 та 2008 роках, що також відхиляються від загальноприйнятої динаміки даного показника.

В той же час, загальна частка перестраховання в валових страхових преміях (сума часток перестраховання у резидентів та нерезидентів) як похідний показник від валових премій коливався від мінімального 15% у 1997 році до 60% у 2004 році, підтверджуючи неоднорідність розподілу протягом досліджуваного часового діапазону та значний рівень варіації (ризикованості перестрахових операцій). Крім того, можна виділити проміжки, які характеризувались наявністю чіткої тенденції до постійного зростання показника (з 1997 року по 2000 рік, з 2001 року по 2004 рік, з 2007 року по 2011 рік), а також його зменшення (з 1996 року по 1997 рік, з 2000 року по 2001 рік, з 2004 року по 2007 рік).

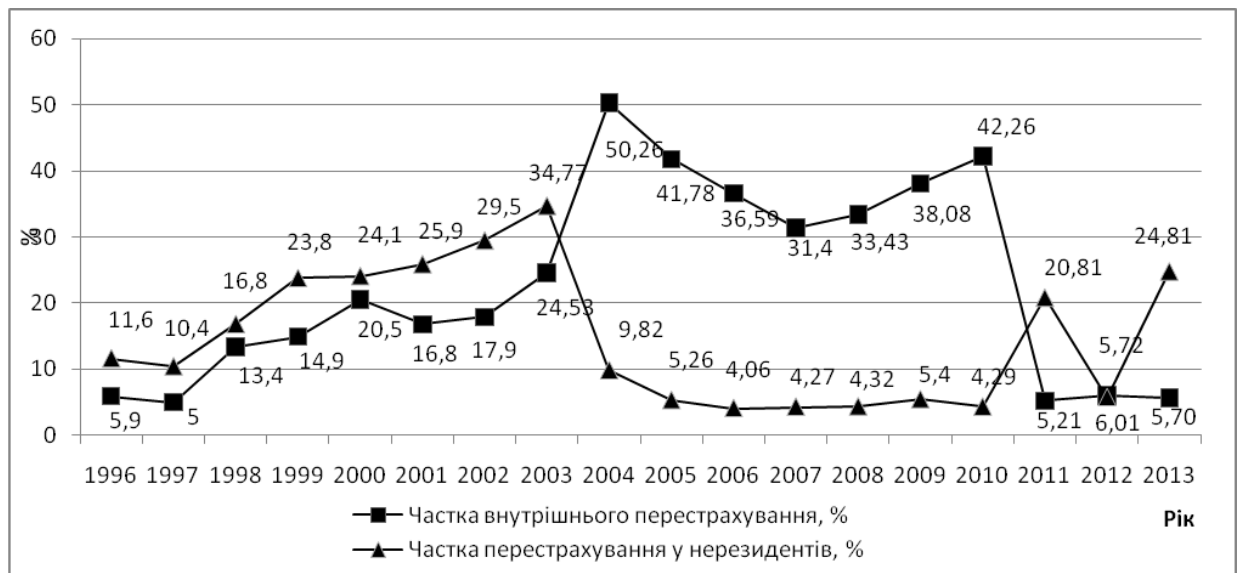

Рисунок 1.3. Динаміка обсягу страхових премій, які припадають на перестрахування, та частки перестрахування у резидентів і нерезидентів (складено автором на основі 173-178, 286-288)

По-друге, розглянемо динаміку обсягу страхових премій, які припадають на перестрахування, та показник частки перестрахування у резидентів і нерезидентів (рисунок 1.3). Співвідношення частки перестрахування у резидентів і нерезидентів мало тенденцію до зміни. Так, протягом 1996 – 2003 років частка перестрахування ризиків у закордонних перестраховиків буда більшою, ніж у вітчизняних, набуваючи максимального значення в розрізі 2003 році на рівні 34,77%. Починаючи з 2003 року частка внутрішнього перестрахування перевищувала частку перестрахування у нерезидентів з досить значним розривом. Крім того, починаючи з 2003 року спостерігалась кардинальна зміна тенденції розглянутого показника до зростання, а саме – різке зменшення у 2004 – 2005 роках у порівнянні з 2003 роком до рівнів 9,82% та 5,26% відповідно, та коливання в межах від 4,06% до 5,40% в подальші роки розглянутого часового інтервалу. Причиною зазначених коливальних тенденцій виступає прийняття 4 лютого 2004 Постанови Кабінету міністрів України відносно вимог здійснення перестрахування у перестраховиків-нерезидентів [318]. Специфічна риса

Росія	153,9	20,0	148,8	14,3	136,4	12,4	172,2	17,4
Великобританія	261,6	34,0	339,2	32,7	369,2	33,4	298,0	30,1
Німеччина	123,1	16,0	218,9	21,1	172,4	15,6	110,7	11,2
США	61,6	8,0	27,6	2,7	25,1	2,3	19,4	2,0
Польща	-	-	23,3	2,2	18,5	1,7	13,8	1,4
Франція	30,8	4,0	43,5	4,2	67,8	6,1	53,0	5,3
Австрія	61,6	8,0	101,7	9,8	91,7	8,3	49,9	5,0
Швейцарія	23,1	3,0	31,2	3,0	98,5	8,9	121,4	12,2
Казахстан	-	-	29,4	2,8	20,6	1,9	7,8	0,8
Бельгія	-	-	19,4	1,9	21,7	2,0	20,7	2,1
Йорданія	-	-	-	-	-	-	21,5	2,2
Інші	53,9	7,0	54,9	5,3	82,1	7,4	102,8	10,4
Всього	769,5	100,0	1037,9	100,0	1104,0	100,0	991,2	100,0

Продовження таблиці 1.2

Країна	Рік					
	2011		2012		2013	
	Обсяг премій, переданих нерезидентам		Обсяг премій, переданих нерезидентам		Обсяг премій, переданих нерезидентам	
	млн.	%	млн.	%	млн.	%
	грн.		грн.		грн.	
Литва та Латвія	-	-	-	-	-	-
Росія	222,7	18,8	250,6	19,4	632,1	38,7
Великобританія	322,3	27,2	251,1	19,4	238,8	14,6
Німеччина	132	11,2	219,7	17,0	251	15,4
США	24,2	2,0	59,9	4,6	38,8	2,4
Польща	14	1,2	20,2	1,6	12,3	0,8
Франція	74	6,3	83,2	6,4	4,7	0,3
Австрія	82,3	7,0	100,7	7,8	90,3	5,5
Швейцарія	142,5	12,0	136,8	10,6	182,4	11,2
Казахстан	9,1	0,8		0,0		0,0
Бельгія	14,6	1,2	20,3	1,6	22,9	1,4
Йорданія	33	2,8	23,3	1,8		0,0
Італія	18,3	1,5	10,4	0,8	10,8	0,7
Ірландія	14,2	1,2	10,8	0,8		0,0
Нідерланди	12,4	1,0	18,8	1,5	19,3	1,2
Чеська Республіка	12,1	1,0	23,3	1,8	22,6	1,4
Індія	6,9	0,6		0,0		0,0
Іспанія	6,3	0,5		0,0	12,4	0,8
ОАЕ	4,8	0,4		0,0		0,0

Швеція	3,9	0,3		0,0		0,0
Інші	33,2	2,8	62,9	4,9	96	5,9
Всього	1182,8	100	1292	100	1634,4	100

По-третє, розглянемо структуру перестраховання ризиків у нерезидентів (таблиця 1.2), що дозволить провести аналіз впливу діяльності закордонних перестраховиків на розвиток національного перестрахового ринку. На основі дослідження статистичних даних, представлених в зазначеній таблиці 1.2, можна констатувати постійну волатильність напрямків здійснення перестраховання резидентами. Крім того, протягом 2003 та 2004 років активне залучення перестраховиків-нерезидентів відбувалось лише з метою легалізації доходів, отриманих кримінальним шляхом, а також відтоку фінансових ресурсів з країни. Так, в розрізі Литви і Латвії, які в своїй більшості використовувались із зазначеною метою, частка премій, переданих у перестраховання, становила не менше 75% від обсягу розглянутої сукупності. Переломним моментом для перестраховання в межах даних країн стало прийняття Постанови [318] у 2004 році, яка забороняла проводити операції перестраховання у нерезидентів, рейтинг яких не відповідав поставленим вимогам нагляду за страховою і перестраховою діяльністю.

Протягом розглянутого часового діапазону різні закордонні країни приймають на перестраховання неоднорідні за обсягами ризику від українських страховиків. Так, в розрізі США, перестраховики даної країни до 2006 року постійно проявляли все більше зацікавлення в роботі з українськими компаніями, нарощуючи обсяги взятих на перестраховання ризиків. За показниками 2006 року показник структури перестраховання ризиків у нерезидентів (США) становив 134,66 млн.грн., що на 24% більше значення даного показника на початок розглянутого часового діапазону. В той же час, встановлена тенденція до зростання обсягів перестраховання ризиків українських компаній перестраховиками з США порушувалась у

2008 році, починаючи з якого спостерігалось постійне поступовне зменшення частки перестраховування ризиків.

На відміну від США, інші перестраховики-нерезиденти нарощували частку прийнятих у перестраховування ризиків від учасників вітчизняного перестрахового ринку. В першу чергу, зазначена тенденція була характерна для Німеччини. Так, на початку розглянутого часового діапазону (у 2003 році) німецькі страхові компанії отримали 1% загального обсягу страхових премій, взятих на перестраховування, що на 193,6 млн.грн. (21,1%) менше значення цього ж показника у 2008 році. Причиною виявленої динаміки в розрізі премій, отриманих перестраховиками з Німеччини виступає політика однієї з трьох найбільших компаній в галузі перестраховування ризиків Munich Re – перестраховика-нерезидента багатьох країн світу в цілому та України, зокрема. Поряд із зазначеними зростаючими тенденціями зростання частки премій, переданих німецьким перестраховикам, в кризовий період часу значення даного показника зменшилось як за абсолютним значенням, так і у відносних величинах.

Наступним, але не менш важливим перестраховиком-нерезидентом виступають страхові компанії з Великобританії, на частку премій, які вони отримали від українських контрагентів, припадає не менше 30% усіх премій, що за абсолютним значенням становить 260 млн. грн.

В розрізі частки премій, переданих російським страховим компаніям на перестраховування протягом розглянутого часового діапазону, спостерігається скорочення даного показника з рівня не менше 29% на початку аналізованого періоду (у 2005, 2006 роках) майже вдвічі - до 14,3% у кризовий 2008 рік. Причиною зазначеної тенденції до зменшення обсягів перестраховування виступають нормативні заборони перестраховування ризиків у нерезидентів, що не входять до складу СОТ, які набули актуальності у зв'язку із вступом України до даної міжнародної організації. [277]. Пожвавлення частки премій, переданих російським страховим компаніям спостерігалось лише у 2010 році.

В рамках розгляду питання аналізу структури перестраховування ризиків у нерезидентів, набуває необхідності дослідження перестраховиків-нерезидентів з Польщі, Франції, Австрії, Казахстану, які за показником частки премій, переданих у перестраховування компаніями із зазначених країн, займають 12,5%. В розрізі інших перестраховиків-нерезидентів з інших країн, заслуговує на увагу Бельгія, оскільки починаючи з 2006 року компаніями даної країни було передано не менше 2% страхових премій.

Рисунок 1.4. Рівень виплат, здійснених перестраховиками резидентами та нерезидентами (складено автором на основі 173-178, 286-288)

По-четверте, розглянемо показник - рівень виплат, здійснених перестраховиками резидентами та нерезидентами протягом досліджуваного часового діапазону (рисунок 1.4). В розрізі загальної характеристики даного показника варто зауважити встановлення його на рівні менше 11%, що є підтвердженням факту прибуткового функціонування вітчизняних компаній на перестраховому ринку. Крім того, необхідно зазначити, що специфічною рисою українських перестрахових компаній виступає перевищення рівня прибутковості над загально ринковими в межах глобального перестрахового ринку. Так, значення рівня виплат страхових відшкодувань в результаті настання страхових випадків в середньому за досліджуваний період часу склав

8,7%, в той час як в розрізі перестраховиків-нерезидентів даний показник постійно зростає і сягнув у 2007 році 42,3% величини зібраних премій, після чого почав поступово знижуватись.

Виявлені тенденції в розрізі розглянутого показника рівня виплат, здійснених перестраховиками резидентами та нерезидентами, дозволяють зробити висновок про неефективне проведення перестрахових операцій, незважаючи на їх високу рентабельність, а також нецільове використання перестраховування з метою визначення оптимальних підходів до оподаткування та легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом.

Таблиця 1.3 - Характеристика діяльності перестрахових брокерів у розрізі перестрахових платежів та страхових виплат в Україні (складено автором на основі 99-101, 173-178, 286-288)

Показники	Рік							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Перестрахові платежі (премії, внески), отримані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховування, укладеними брокером на користь перестраховувальників, тис. грн.	151930,9	249942,0	263284,8	300255,7	228211,7	267920,08	368905,90	428112,10
Частка в загальному обсязі премій, переданих в перестраховування, %	2,7	3,9	2,9	3,4	2,1	4,54	14,62	4,90
Перестраховики-резиденти, тис. грн.	75553,1	123259,1	84755,8	35432,7	12515,4	12351,33	4859,70	5593,90
Частка в загальному обсязі премій переданих перестраховикам-резидентам, %	1,5	2,2	1,1	0,5	0,1	0,05	0,01	0,01
Перестраховики-нерезиденти, тис. грн.	76377,8	126682,9	178529,0	264823,0	215696,3	255568,75	364046,20	422518,20
частка в загальному обсязі премій переданих перестраховикам-нерезидентам, %	13,6	16,5	17,2	24,0	21,8	0,22	0,28	0,26
Страхові виплати (відшкодування), компенсовані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховування, укладеними брокером на користь перестраховувальників, тис. грн.	284,2	1028,5	20765,2	30772,0	84953,2	59686,19	27288,60	36350,50
Частка в загальному обсязі страхових виплат, компенсованих перестраховиками, %	0,1	0,2	2,2	3,2	16,7	8,16	5,07	7,47

Перестраховики-резиденти, тис. грн.	8,8	0,0	128,9	369,4	162,1	0,00	0,00	15959,20
Частка в загальному обсязі страхових виплат, компенсованих перестраховиками-резидентами, %	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,00	0,00	18,73
Перестраховики-нерезиденти, тис. грн.	275,4	1028,5	20636,3	30402,6	84791,1	59686,19	27288,60	20391,30
Частка в загальному обсязі страхових виплат, компенсованих перестраховиками-нерезидентами, %	0,2	0,3	4,9	10,6	29,3	20,61	4,81	5,72

По-п'яте, розглядаючи перестрахових брокерів і акцентуючи увагу на їх ролі в ефективній діяльності учасників перестрахового ринку (таблиця 1.3), варто відмітити незначну частку премій перестраховиків, отриманих за участі брокерів протягом 2006 – 2013 років, яка коливалась в межах від 2% до 4%. В той же час, в розрізі аналізу показника пресій, сплачених як вітчизняним, так і закордонним перестраховикам, необхідно відмітити переважно більшу частку договорів перестраховування з нерезидентами, укладених за участі посередників. Підтвердженням зазначеного факту виступають величини даного показника в межах від 13,6% до 24,0% від обсягу всієї сукупності премій протягом аналізованого часового діапазону, на відміну від вітчизняних перестраховиків, на частку яких припадало 1,1-2,2%.

Переходячи до аналізу такого показника характеристики функціонування брокерів на перестраховому ринку як розмір виплат, здійснених за їх участі, зазначимо встановлення даного показника на рівні 3,2% від загального обсягу здійснених перестраховиками виплат. Визначальним аспектом зазначеного показника виступає припадіння 99,9% виплат на користь закордонних перестраховиків. Аномальним для розглянутого часового ряду виступає 2010 рік, коли частка виплат за операціями перестраховування ризиків, здійснених за участі брокерів, сягнула 16,7%.

Підсумовуючи наведений аналіз статистичних даних таблиці 1.3, необхідно зазначити наявність низького ступеня впливу перестрахових брокерів на формування та подальший розвиток перестрахового ринку України в той час, як потенціальні можливості даних посередників є досить значними.

Проаналізувавши суб'єктів перестрахового ринку, виникає необхідність детального розгляду динаміки показників характеристики об'єктів даного ринку, які пропонується оцінити за наступними напрямками: аналіз об'єктів (видів страхування, які перестраховуються) вітчизняного ринку перестраховання (таблиці В.1 – В.8 за період з 2003 р. по 2010 р., таблиці 1.4 за період з 2011 р. по 2013 р.); аналіз видів страхування, за якими перестраховання було здійснено за участю брокерів (таблиці В.9 – В.15 за період з 2006 р. по 2010 р., таблиці 1.5 за 2013 р.).

Таблиця 1.4 - Аналіз об'єктів (видів страхування, які перестраховуються) українського ринку перестраховання в 2011-2013 р. [287]

Показники	Рік		
	2011		
	Частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам, тис. грн., у т. ч.:	перестраховикам-нерезидентам	перестраховикам-резидентам (внутрішнє перестраховання)
Всього з усіх видів страхування:	5 906 168,7	1 218 945,9	4 687 222,8
Види страхування інші, ніж страхування життя	5 867 896,6	1 180 774,8	4 687 121,8
Страхування життя	38272,1	38171,1	101,0
	2012		
Всього з усіх видів страхування:	2 522 256,5	1 322 912,3	1 199 344,2
Види страхування інші, ніж страхування життя	2 480 359,3	1 281 083,1	1 199 276,2
Страхування життя	41897,2	41829,2	68
	2013		
Всього з усіх видів страхування:	8 744 828,1	1 689 695,3	7 055 132,7
Види страхування інші, ніж страхування життя	8 707 316,9	1 652 339,6	7 054 977,2
Страхування життя	37511,2	37355,7	155,5

Переходячи до аналізу першого із зазначених показників в розрізі об'єктів перестрахового ринку, розглянемо загальний тренд щодо

перестраховання певних видів страхування ризиків. Так, найбільшу частку перестраховання мали ризики, пов'язані з добровільним страхуванням майна, оскільки протягом досліджуваного часового проміжку частка премій, переданих перестраховикам, складала в середньому за кожен рік 85% від обсягу всієї сукупності премій. Поряд із зазначеним видом страхування, на частку інших видів, а саме добровільного особистого страхування та страхування відповідальності, необов'язкового державного страхування, припадає незначна частка в обсязі не більше 25% загальної сукупності усіх ризиків. В розрізі останнього зазначеного виду страхування спостерігається відсутність переданих перестраховикам премій за розглянутий проміжок часу.

Проводячи детальний аналіз структури премій, переданих перестраховикам, в розрізі добровільного страхування майна, необхідно зазначити наявність значної частки премій саме у перестрахованні фінансових ризиків. Підтвердженням зазначеного факту виступає значення даного показника в середньому за досліджуваний проміжок часу не менше 34% від обсягу всієї сукупності. Аномальними роками за зазначеним показником виступали 2003-2004 роки, оскільки в цей період частка премій, переданих перестраховикам, в розрізі добровільного страхування майна складала більше половини усіх ризиків. Порухення виявленої та описаної тенденції в межах структурних змін та кількісних варіацій видів ризиків спостерігалось починаючи з 2010 року. Це пов'язане, в першу чергу, зі зміною частки фінансових ризиків, а саме зменшення до рівня 2% від загального обсягу сукупності, або в абсолютному вираженні до рівня 1,4 млн. грн. у порівнянні із попереднім роком.

Переходячи до детального дослідження обсягів премій, переданих вітчизняним та закордонним перестраховикам в розрізі кожного виду страхування, виникає необхідність констатування факту пріоритетності перестрахових компаній резидентів, починаючи з 2004 року в структурі усіх

видів страхування без врахування обов'язкового недержавного страхування, де переважали нерезиденти. Це стосується отримання більшої частки страхових премій, оскільки найбільші за обсягами збитків види ризиків (страхування цивільної авіації та страхування цивільної відповідальності оператора ядерної установки за ядерну шкоду, яка може бути заподіяна внаслідок ядерного інциденту) в своїй більшості покривались за рахунок перестраховиків-нерезидентів.

Таблиця 1.5 - Аналіз видів страхування, перестраховування за якими було здійснено за участю брокерів в 2013 р. [99]

Показник	Рік					
	2013					
	Добровільне страхування				Обов'язкове страхування	Всього
	життя	особисте	майнове	відповідальності		
Перестрахові платежі (премії, внески), отримані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховування, укладеними брокером на користь перестраховувальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	693,7	264 253,5	22 791,1	140 373,8	428 112,1
сплачені резидентами, тис. грн.	0,0	3,9	4 446,4	1 143,6	0,0	5 593,9
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	689,8	259 807,1	21 647,5	140 373,8	422 518,2
Страхові виплати (відшкодування), компенсовані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховування, укладеними брокером на користь перестраховувальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	7,6	36 324,6	18,3	0,0	36 350,5
сплачені резидентами, тис. грн.	0,0	0,0	15 959,2	0,0	0,0	15 959,2
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	7,6	20 365,4	18,3	0,0	20 391,3
Сума винагороди за надання посередницьких послуг у перестраховуванні, отриманих брокером від перестраховувальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	28,3	9 866,1	2 034,6	5 229,4	17 158,4
сплачені резидентами, тис. грн.	0,0	0,6	452,6	36,0	109,2	598,4

Другим важливим показником в розрізі аналізу об'єктів перестрахового ринку виступає кількісна оцінка діяльності перестрахових брокерів в межах різних видів страхування (таблиці В.9 – В.15 за період з 2006 р. по 2010 р., таблиці 1.5 за 2013 р.). Так, в розрізі перестраховання взятих на страхування майнових ризиків зазначені посередники проявили найвищий рівень активності, підтвердженням чого виступає прийняття показником питомої ваги зібраних премій, які отримали перестраховики за посередництвом перестрахових брокерів, на рівні 55% обсягу загальної сукупності зібраних премій. Визначальним аспектом динаміки розглянутого показника виступає початок у 2008 р. проведення операцій з перестраховання життя, підтвердженням чого виступає укладення угоди по лайковому перестрахованню, за умовами якої закордонний перестраховик отримав величину страхової премії в розмірі 1509,4 тис. грн., в той час, як 130,6 тис. грн. отримав перестраховий брокер за надані послуги. Протягом подальших двох років розглянутого часового діапазону перестраховання лайкових видів страхування не здійснювалось.

Аналізуючи структуру сум отриманих винагород брокерами на перестраховому ринку, зазначимо припадіння найбільшої частки на операції в розрізі особистого страхування, в межах якого середньорічний обсяг винагороди протягом розглянутого періоду часу становив 578 грн. Зазначений факт виступає свідченням активізації перестрахових операцій за участі посередників.

Наступним важливим аспектом дослідження розвитку перестрахового ринку як об'єкту економіко-математичного моделювання виступає ідентифікація та аналіз проблемних аспектів та можливих напрямків їх подолання. Розглянемо детально кожен із аспектів поставленого завдання. Так, на основі дослідження сучасної економічної літератури, можна виділити наступні проблемні моменти подальшого розвитку перестрахового ринку.

По-перше, в процесі функціонування універсальних перестраховиків спостерігається слабкий рівень розвитку операцій перестраховання ризиків та наявність недовіри страховиків до перестраховиків. Шляхом вирішення

зазначеної проблеми виступає як введення процедури ліцензування перестрахової діяльності, так і створення спеціалізованих перестрахових компаній. Запровадження зазначених напрямків сприятиме поступовому удосконаленню вітчизняного механізму здійснення перестрахових операцій та трансформації ринку професійних перестраховиків.

По-друге, в розрізі показників функціонування перестрахових компаній спостерігається недостатній рівень капіталізації, що проявляється у зниженні можливості перестраховувати великі за обсягами ризику, отриманні низької частки обсягів перестраховування від закордонних страхових компаній, а також високому ступеню впливу обсягу ризиків, що перерозподіляються на внутрішньому перестраховому ринку, на діяльність перестрахових компаній. Крім того, недостатність капіталізації перестраховиків-резидентів супроводжується значними втратами премій, що передаються перестраховикам-нерезидентам. Подолання зазначених проблемних аспектів, в першу чергу, пов'язане з проведенням змін законодавчого характеру в розрізі посилення вимог щодо розміру статутного капіталу та страхових резервів. Значний вплив на подолання низького рівня капіталізації вітчизняних перестрахових компаній виступає консолідація перестрахового ринку, що призведе до створення потужних перестраховиків з фінансової точки зору, а також формування державної перестрахової компанії зі значними обсягами фінансових ресурсів. Впровадження перелічених напрямків подальшого розвитку вітчизняного перестрахового ринку дозволить збільшити місткість даного ринку, перестраховувати значні за обсягами ризику не тільки на вітчизняному, але і на глобальному ринку. В той же час, функціонування державної перестрахової компанії сприятиме перерозподілу специфічних видів ризиків (з невизначеним значенням імовірності їх настання) та підвищення рівня їх страхування.

По-третє, функціонування перестрахового ринку України супроводжується неефективністю застосування операцій перестраховування ризиків, що проявляється в незнаній частці страхових компаній, які використовують перестраховування в межах забезпечення своєї фінансової

стійкості, а також неціловому використанню перестрахових операцій з метою дегалізації кримінальних доходів та мінімізації оподаткування. Значне місце в неефективному використанні перестраховування займає відсутність економіко-математичних моделей оптимізації страхового портфеля та управління рівнем платоспроможності компаній за рахунок використання перестрахових операцій. Шляхами подолання вказаній недоліків пропонується активне застосування закордонних робіт та досвіду в розрізі моделювання фінансової стійкості за рахунок використання перестраховування та розробці відповідних положень та рекомендацій. Крім того, підтримка перестрахової діяльності з боку держави сприятиме запобіганню нецільового застосування перестраховування. Наслідками впровадження запропонованих аспектів виступають формування збалансованого страхового портфеля, досягнення достатнього рівня фінансової стійкості та платоспроможності страхових компаній, а також створення потенціалу подальшого вдосконалення застосування перестраховування з метою стабілізації учасників перестрахового ринку.

По-четверте, в розрізі сформованих статутного капіталу та обсягів резервів спостерігається їх низька якість та недостатня ліквідність, що може призвести до посилення нормативних вимог та процесу контролю за здійснення перестрахових операцій. Подалати даний проблемний аспект функціонування вітчизняного перестрахового ринку можна за рахунок гарантування виконання взятих перестраховиками зобова'язань щодо строків та повноти відшкодування збитків у випадку настання несприятливих подій, а також досягнення цілеспрямованості використання сформованих страхових резервів.

По-п'яте, в межах перестраховування соціальнонебезпечних ризиків відсутній механізм діяльності перестрахових пулів та недостатній рівень розвитку посередників на перестраховому ринку, операцій, що здійснюються за їх участі. Для подолання зазначених проблем держава має стимулювати створення та функціонування перестрахових пулів, здатних перестраховувати значні за обсягами автотранспортні, енергетичні, морські ризики, ризики природніх катастроф та сільськогосподарські ризики. Крім

того, виникає необхідність підвищити рівень поінформованості учасників перестрахового ринку в розрізі ефективності залучення перестрахових брокерів та створення ефективної бази регулювання та контролю за діяльністю посередників на даному ринку. Перевагами впровадження зазначених аспектів виступає посилення захисту страхувальників від ризиків катастрофічного масштабу та формування ефективної системи перестрашування ризиків перестраховими пулами. Крім того, можна буде значо підвищити обсяг перестрахових операцій за якісними та кількісними характеристиками, а також рівень забезпеченості перестрахового ринку з точки зору інформструктури та покращення комунікацій.

По-шосте, у сфері перестрашування спостерігається низька якість підготовки фахівців юристів та актуаріїв, низький рівень конкуренції та відсутність виконання вимоги своєчасності та повноти здійснення страхових виплат. Перспективними шляхами подолання перелічених недоліків виспає як формування спеціальних навчальних центрів з підготовки відповідних фахівців, так і підтримка контролю державних органів щодо гарантування здійснення страхових виплат за рахунок виконання вимоги формування страхових резервів у визначених законодавством обсягах. Крім того, забезпечити належний рівень конкуренції на перестраховому ринку можна шляхом контролю з боку держави процесу визначення обсягів тарифних ставок в межах вітчизняного перестрахового ринку. Це може призвести до підвищення ефективності перестрахових операцій за рахунок моделювання, пришвидшення процесу документообігу в даній галузі, підвищення обсягі перестрашування за рахунок досягнення гарантій впевненості страховиків у відшкодуванні збитків при настанні страхової події, а також забезпечення ринкових засад функціонування перестрахового ринку в Україні.

По-сьоме, потребує вдосконалення існуючий стан регулювання та контролю перестрашування на ринку, що проявляється у низькому рівні поінформованості суб'єктів щодо рейтингу перестраховиків та поточного рівня стійкості, недосконалість нормативно-правової бази. Шляхами подолання зазначених проблем функціонування перестрахового ринку в

Україні є наступні: здійснювати поточний моніторинг перестрахової діяльності державними органами, постійне здійснення превентивних заходів подолання можливих порушень. Крім того, виникає необхідність створення дієвої системи аналізу поточного фінансового стану компаній-учасників перестрахового ринку. Впровадження зазначених перспективних напрямків у практичну діяльність суб'єктів перестрахового ринку призведе до досягнення вимоги функціонування усіх компаній за однакових умов на ринку, що регулюється нормативно-правовими актами, будуть створені рівні можливості розвитку усіх перестраховиків на ринку.

Підсумовуючи перелічені вище аспекти можна зробити висновок про початковий етап розвитку сучасного перестрахового ринку в Україні. Саме тому одним із важливих питань постає проблема регулювання та розробки нормативно-правового забезпечення функціонування компаній на ринку, досягнення бажаного рівня якості надання перестрахових послуг, дуже низькому рівню капіталізації страхових компаній-учасників та недостатньою величиною місткості даного ринку. В розрізі дослідження подальших напрямків розвитку перестрахового ринку необхідно зазначити такі шляхи, як формування належного нормативно-правового забезпечення регламентації суб'єктів даного ринку.

РОЗДІЛ 2. ОЗНАКИ І ПРОБЛЕМИ ВІДОКРЕМЛЕННЯ ПЕРЕСТРАХОВОГО РИНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Постійне збільшення обсягів здійснення страхових операцій та залучення до використання страховиками нових інструментів і методів актуарних розрахунків вимагає здійснення перерозподілу ризиків між декількома учасниками. Це пояснюється необхідністю підвищення якості надання страхових послуг, забезпеченням гарантованості і своєчасності страхових виплат, а також прагненням страхових компаній підтримки відповідного рівня ефективності функціонування в конкурентному середовищі. Значна частка операцій страхування великих за обсягами ризиків, взятих на себе страховиками, виходить за межі внутрішнього страхового ринку, не відповідаючи визначеним нормам регламентації. Саме тому виникає необхідність не лише відокремлення ринку перестраховування в рамках ринку фінансових послуг, а також визначення його особливостей і характерних рис.

Дослідженню питань аналізу страхового ринку, шляхам його подальшого розвитку та структурним змінам присвячені роботи авторів Базилевича В. Д., Базилевич К. С.[57], Власенко О. О.[105], Козьменко О. В.[194, 195], Позднякової Л. О.[293], Фурмана В. М.[364], Шахова В. В. [373] та інших дослідників. Аналіз останніх наукових публікацій, присвячених питанням трансформації учасників ринку фінансових послуг, показав, що додаткового дослідження потребує вплив відокремлення ринку перестраховування на зміну механізму, принципів і моделей функціонування в сучасних умовах, а також функцій наглядових органів. Отже, виникає необхідність визначення особливостей функціонування, принципів, методик і дієвого механізму управління якісними та кількісними змінами ринку

перестраховання на сучасній фазі його життєвого циклу і, як наслідок, відокремлення ринку перестраховання від страхового ринку.

Визначення економічної категорії ринок перестраховання виступає складним поняттям, що включає різні аспекти здійснення перестрахових операцій, ґрунтується на основних засадах теорії страхування та відображує концептуальні підходи ринкових відносин. Отже, надання сутнісної характеристики даного поняття вимагає ґрунтовного вивчення та дослідження понять перестраховання та ринок.

Розглянемо та проведемо детальний аналіз існуючих в сучасній економічній літературі підходів до формування категорії перестраховання. Так, на думку Карпінського Б.А. та Герасименко О.В., перестраховання виступає страхуванням одним страховиком (цедентом, перестраховальником) на визначених договором умовах ризику виконання всіх або частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика (перестраховика) резидента або нерезидента, який має статус страховика або перестраховика, згідно з законодавством країни, в якій він зареєстрований [183, с. 128].

Підтримуючи основні засади описаного вище підходу, Загородній А.Г. та Вознюк Г.Л. висвітлюють досліджуване поняття наступним чином [160, с. 636]. Перестраховання – страхування страховиком в іншого страховика ризику щодо виконання своїх обов'язків перед страхувальником. Оскільки перестраховання надає можливість розподілити значні засовами обсягами ризику між кількома страховиками, то вчені пропонують трактувати розглянуту категорію особливою формою страхування, що передбачає вторинний перерозподіл ризиків як за разовими угодами (факультативне перестраховання), так і на підставі постійних договорів (договірне перестраховання).

В цілому відображуючи сутнісну характеристику перестраховання у відповідності з розглянутими вище точками зору, але роблячи акцент саме на ризикованості страхового портфеля, вчені Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. розглядають дане поняття як комплекс економічних

(в т.ч. організаційних) відносин, за яких страхувальник бере на себе страхові ризики, частину відповідальності за якими передає на узгоджених умовах іншим страхувальникам з метою забезпечення збалансованого портфеля страхування і рентабельності цих операцій [267, с. 76].

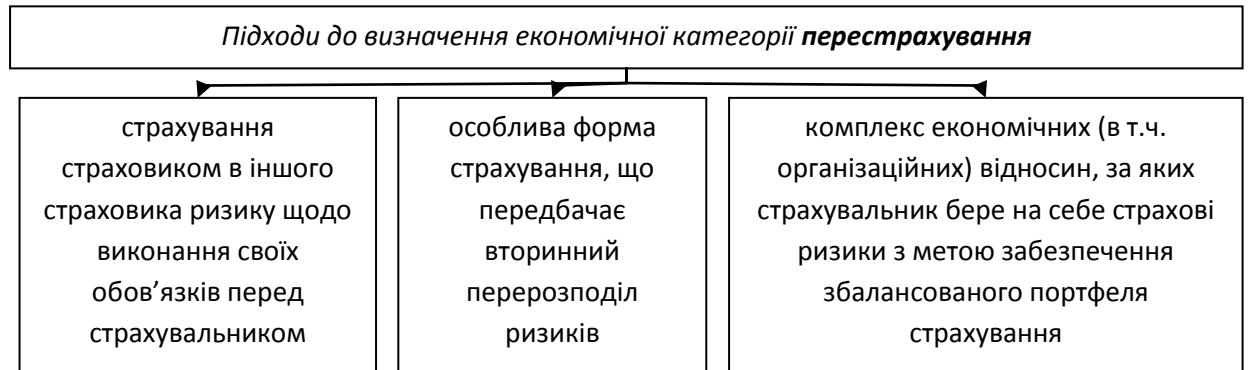

Рисунок 1 – Систематизація існуючих підходів до тлумачення поняття перестрахування

Послідовно переходячи до висвітлення категорії ринок, розглянемо особливості та поширені трактування даного економічного поняття. Так, авторами роботи [183, с. 165-167] Карпінським Б.А. та Герасименко О.В. пропонується ринок розглядати як підприємство сфери торгівлі, функціональними обов'язками якого є надання послуг по забезпеченню належних умов для здійснення продажу продовольчих та непродовольчих товарів за цінами, що складаються в залежності від попиту і пропозиції, створення необхідних зручностей для їх купівлі. Виходячи з даного поняття, необхідно зазначити, що ринок трактується як певний суб'єкт господарювання, метою створення та функціонування якого виступає надання послуг та забезпечення належних умов для продавців і покупців в процесі купівлі-продажу товарів та послуг у відповідності до цін, сформованих на основі взаємодії між попитом і пропозицією.

Протилежної позиції притримуються науковці [160, с.791], згідно з думкою яких, ринок – це сфера товарного обміну, де виникають і реалізуються відносини купівлі-продажу та здійснюється конкретна господарська діяльність щодо просування товарів і послуг від їх виробників

до споживачів, причому основними складовими ринкового механізму виступають попит, пропозиція і ціна.

Продовжуючи аналіз висвітлених в сучасній економічній літературі [267, с. 250] засад щодо визначення економічної категорії ринок вважаємо доцільним звернути увагу на підхід, згідно з яким ринок пропонується трактувати наступним чином: регульована сукупність економічних відносин між фізичними та юридичними особами – суб'єктами різних типів і форм власності та господарювання в межах окремих країн і світового господарства з приводу організації та купівлі-продажу різноманітних товарів і послуг відповідно до законів товарного виробництва. В той же час, авторами зазначається, що у випадку акцентування уваги на політологічному аспектів висвітлення даного поняття, ринок означає систему відносин економічної власності з приводу вторинного привласнення й відповідного відчуження у сфері обміну через механізм цін на товари і послуги, механізм інфляції, а також державного та наддержавного регулювання цін, попиту і пропозиції.

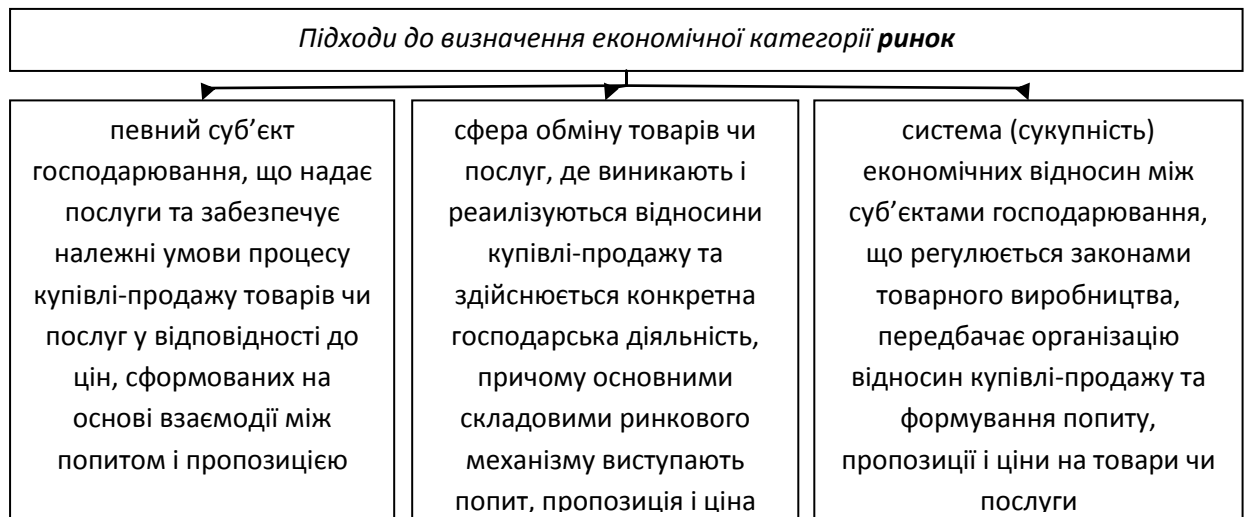

Рисунок 1 – Систематизація існуючих підходів до тлумачення поняття ринок

Оскільки ринок перестрашування виступає специфічним видом ринку, необхідності набуває розгляд сутнісних характеристик специфічних фінансових ринків. Отже, ринок капіталів трактується як фінансовий ринок,

що функціонує з метою проведення довгострокових вкладів та обігу цінних паперів. В свою чергу, ринок позикового капіталу являє собою систему економічних відносин, яка забезпечує акумуляцію вільних коштів, перетворення їх у позиковий капітал і його перерозподіл між учасниками процесу відтворення.

Подібна тенденція розглядати ринок як систему економічних відносин прослідковується у визначенні такого специфічного ринку як валютний, що інтерпретується наступним чином: система соціально-економічних і організаційних відносин з купівлі-продажу іноземних валют та платіжних документів в іноземних валютах; механізм, за допомогою якого відбуваються міжнародні розрахунки у зовнішній торгівлі [183, с. 165].

Крім того, провести ґрунтовну систематизацію існуючих підходів в розрізі досліджуваного питання дозволить аналіз визначень наступних ринків. Так, інформаційний ринок – система економічних, організаційних і правових відносин щодо продажу і придбання інформаційних ресурсів, технологій, продукції та послуг [160, с. 795]. Іпотечний ринок – система організованих на певних принципах і правових нормах економічних відносин, які виникають під час купівлі та продажу фінансових зобов'язань, забезпечених нерухомістю.

Ринок послуг – сукупність організаційно-економічних і відносин економічної власності щодо організації та купівлі-продажу послуг, причому перші пов'язані з організацією купівлі-продажу цього особливого товару, другі виникають у процесі створення послуг та їх споживання (своєрідного привласнення).

Враховуючи той факт, що ринок перестраховування базується на принципах і засадах теорії страхування, необхідності набуває дослідження поняття страхового ринку, який в сучасній економічній літературі трактується як система економічних відносин, які складають сферу діяльності страховиків і перестраховиків у певній країні, групі країн чи в міжнародному масштабі щодо надання страхових послуг страховикам.

Об'єктами купівлі-продажу на цьому ринку є страхові послуги, що надаються спеціалізованими страховими організаціями юридичним і фізичним особам.

Наступним підходом виступає розуміння ринку як частини іншого більш масштабнішого ринку, на якому проводяться певні операції, здійснюється рух, перетворення та перерозподіл специфічних фінансових потоків, досягається компроміс між суб'єктами, що мають різні інтереси. Так, ринок цінних паперів – це частина ринку позикового капіталу, де здійснюється емісія, купівля-продаж цінних паперів. Крім того, позабіржовий ринок розглядається як ринок цінних паперів, який складається дилерами, що здійснюють операції з цінними паперами компаній, які можуть бути чи не бути членами фондової біржі.

Прикладами поширення розглянутого підходу до визначення специфічних ринків виступають наступні поняття: ринок банківських акцептів – частина ринку позикових капіталів, де здійснюється купівля-продаж векселів та інших платіжних документів, що підлягають банківському акцептуванню. Ринок деривативів – частина ринку цінних паперів, на якому здійснюють операції з купівлі-продажу похідних цінних паперів [160, с. 792-793].

Паралельно з описаними вище підходами необхідності набуває аналіз підходу до тлумачення ринку як сфери надання специфічних послуг. Прикладом такого підходу виступає визначення страхового ринку – сфери надання послуг із страхування, здійснюваних страховими компаніями.

Доповненням перших чотирьох підходів до визначення специфічних ринків (одним з яких виступає ринок перестрахування) виступає точка зору вчених [160, с.798, 801], згідно з якою пропонується трактувати розглянуте поняття як сукупність установ та фінансових інститутів щодо надання чи споживання специфічних послуг. Підтвердженням даного підходу є розуміння ринку фінансових послуг як діяльності державних установ та фінансових інститутів щодо надання та споживання певних фінансових

послуг: професійних послуг на ринках банківських, страхових, інвестиційних, фондових та інших послуг щодо обігу фінансових активів. Крім того, наведена тенденція прослідковується у визначенні ринку праці, який розуміють як сукупність установ працевлаштування, підготовки кадрів, сприяння зайнятості, матеріальної підтримки непрацюючих.

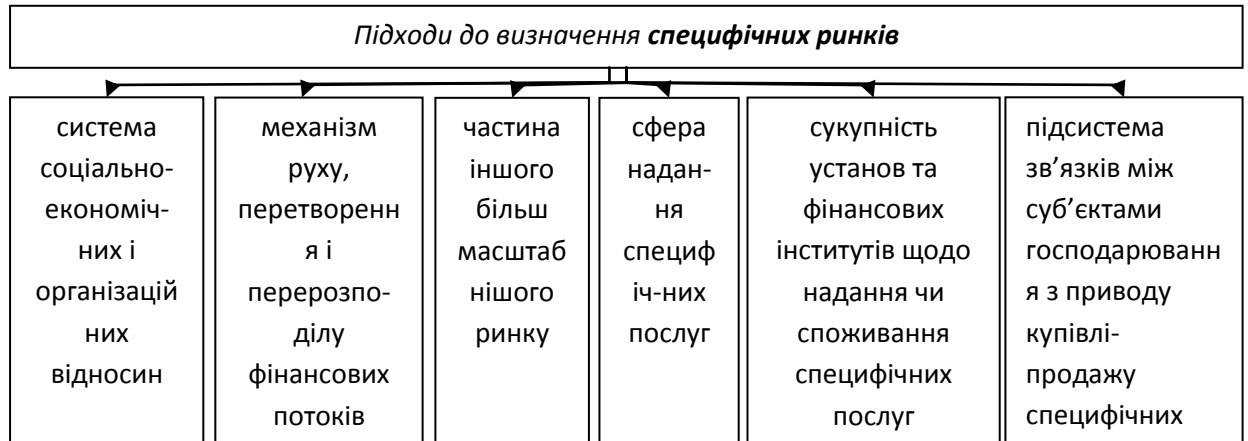

Рисунок 2 – Систематизація існуючих підходів до тлумачення специфічних фінансових ринків

В сучасних умовах поширення глобалізаційних процесів механізмом забезпечення зрушень у світовій економічній діяльності виступає трансформація фінансових ринків. Вона полягає в тому, що постійно відбуваються не лише структурні зрушення, але й зміна ролі і меж функціонування основних учасників фінансових ринків. Так, ринок перестраховання, початком формування якого, а також систематичного використання перестрахових операцій, вважають кінець дев'ятнадцятого століття, поступово переходить від однієї до іншої фази життєвого циклу (див. табл.1): формування, поширення, відокремлення, зростання, зрілість, спадання, поглинання. На кожній із зазначених фаз життєвого циклу ринку перестраховання відбуваються зміни пріоритетних напрямків розвитку, ролі та функцій учасників ринку, а також відтворення стабілізаційних процесів.

Таблиця 1 – Фази життєвого циклу ринку перестраховання

Характеристика	Фаза життєвого циклу
----------------	----------------------

	формування	поширення	відокремлення	зростання	зрілість	спадання	поглинання
Законодавче регулювання	+	+	+	+	-	-	-
Кількісні зміни	-	+	+	+	+	+	+
Якісні зміни	-	-	+	-	-	-	+
Зростання обсягів перестрахових операцій (фінансові потоки)	-	-	-	+	+	-	+
Залучення до використання страховиками нових інструментів і методів актуарних розрахунків	+	+	+	+	+	-	+
Рівень конкуренції	-	-	+	+	+	-	+
Рівень ризику	+	+	+	+	-	+	+
Рівновага ринку перестраховування	-	-	-	-	+	-	-

На сучасному етапі розвитку ринок перестраховування проходить етап, коли кількісні зміни показників функціонування (поширення перестрахових операцій) переходять в якісні зміни (відокремлення та зміна ролі) в рамках ринку фінансових послуг. Характерними рисами сучасної фази життєвого циклу ринку перестраховування виступають: розподіл ризиків за обсягами і можливими наслідками на дрібні і великі як один із факторів відокремлення страхового ринку і ринку перестраховування; взаємодія внутрішніх та зовнішнього страхових ринків призводить до виникнення частини страхових операцій значних за обсягами ризиків, які вимагають розробки єдиних норм регламентації, виступаючи передумовою відокремлення ринку перестраховування.

Отже, ринок перестраховування, на сучасній фазі його життєвого циклу, визначається як сукупність взаємовідносин між страховими компаніями, з одного боку, як страховиками, а з іншого, як страхувальниками, з метою перерозподілу значних за своїми обсягами і можливими наслідками ризиків; визначена сфера грошових відносин, де об'єктом укладення угод виступає страховий захист страхових компаній, формується попит і пропозиція на нього.

Формально трансформація ринку перестраховання, яка передбачає перехід до такої фази розвитку, як відокремлення, визначається формуванням нових аспектів і зміною існуючих в розрізі:

- принципів функціонування в сучасних умовах;
- моделей поведінки суб'єктів ринку;
- механізму встановлення рівноваги та стратегій діяльності основних учасників ринку;
- методик та інструментарію актуарних розрахунків щодо перестрахових операцій;
- функцій наглядових органів;
- напрямків формування та використання стабілізаційних фондів;
- інформаційного поля прийняття управлінських рішень.

В свою чергу, виділення перестраховання в окрему частину від страхового ринку супроводжується формуванням функцій, які здійснюються тільки на ринку перестраховання; функцій, які пов'язують страховий ринок і ринок перестраховання, а також розробкою методик досягнення однорідності перестрахових операцій.

Таким чином, в умовах впливу глобалізаційних процесів на функціонування як внутрішнього, так і зовнішнього страхових ринків на сучасному етапі їх розвитку відбуваються структурні зрушення і зміна ролі основних структурних складових даних ринків. В першу чергу це пов'язане з перерозподілом значних як за своїми обсягами, так і можливими наслідками ризиків, що доводить необхідність відокремлення ринку перестраховання, визначення його особливостей і характерних рис на сучасній фазі життєвого циклу. Варто зазначити, що характерними рисами відокремлення ринку перестраховання від страхового як сучасної фази життєвого циклу виступають зміни принципів і моделей функціонування в сучасних умовах; механізму встановлення рівноваги та стратегій діяльності основних учасників ринку; методик та інструментарію актуарних розрахунків щодо

перестрахових операцій; надання наглядовим органам нових специфічних функцій.

РОЗДІЛ 3. ІСНУЮЧІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ У ПЕРЕСТРАХУВАННІ

В сучасних умовах трансформації перестрахового ринку лише незначна частка питань теоретичного та практичного характеру його функціонування досліджена метаматичними методами. Це призводить до накопичення інформаційної бази кількісного оцінювання параметрів перестрахової діяльності в окремих напрямках розвитку, і, як наслідок, необхідності прийняття управлінських рішень в умовах неповноти інформації та невизначеності. Зазначені аспекти обумовлюють актуалізацію задачі ідентифікації невирішених раніше проблем функціонування перестрахового ринку як з економічної точки зору, так і в розрізі економіко-математичного моделювання шляхом розробки відповідного математичного забезпечення.

Аналіз сучасних літературних джерел, присвячених дослідженню розвитку економіко-математичного забезпечення функціонування перестрахового ринку, результати якого детально висвітлені у підрозділі 1.3, дозволяє систематизувати існуючі проблеми на основі виділення наступних задач моделювання:

- формалізація категорії ризику перестрахового ринку та розробка методологічних підходів до його оцінювання з урахуванням імовірнісного характеру основних системоутворюючих показників характеристики даного ризику;
- дослідження параметрів функціонування ринку перестраховання (місткості, рівня відкритості та кількісної оцінки фінансової безпеки) як часових рядів, а також базуючись на складному характері взаємозв'язків між ними;
- розробка методологічних засад досягнення стабільності на перестраховому ринку як компромісту між максимізацією

- корисності суб'єктів даного ринку та мінімізацію ризиків в умовах фінансової кризи з урахуванням тенденцій попиту і пропозиції на перестрахову послуги, а також можливостей досягнення рівноваги;
- моделювання організаційно-економічних засад конкуренції на ринку перестраховування з урахуванням цілочисловості кількісних характеристик даної категорії та нелінійності функцій, рівнянь і нерівностей, які математично формалізують зв'язки між учасниками розглянутого ринку;
 - визначення стратегічних напрямків розвитку перестрахового ринку в умовах невизначеності та неповноти інформації як в розрізі актуалізації та оптимізації структури активного перестраховування, так і досягнення рівноважної точки;
 - моделювання рівня взаємозв'язку ринку перестраховування, страхового ринку та банківського сектору, кожен з яких виступає складною динамічною системою, а також ідентифікація фінансових потоків, які кількісно описують виявлений взаємозв'язок.

Розглянемо кожну із перерахованих задач більш детально з точки зору концептуальної постановки проблеми та можливостей інструментарію економіко-математичного моделювання, які дозволяють їх вирішити з урахуванням визначених вимог та обмежень. Отже, оскільки однією із основних категорій економіко-математичного моделювання оцінювання та прогнозування розвитку перестрахового ринку виступає категорія «ризик перестрахового ринку» поряд із поняттями модель, математична модель, економіко-математична модель, моделювання, виникає необхідність математичної формалізації даного поняття та розробки методологічних підходів до його оцінювання, що є сутністю першої задачі. Крім того, при визначенні ризику перестрахового ринку доцільно враховувати наступні обмеження та вимоги:

- надавати кількісне вимірювання рівня ризику, що враховує як ступінь досягнення бажаного результату, так і величину відхилення від значення прогнозного варіанту;
- отримувати статичну та динамічну інтегральні оцінки ризику, які враховують як поточні превентивні заходи страхової (перестрахової) компанії, так і стратегічні напрямки його врахування та подолання;
- ризик повинен бути можливим, що передбачає факт настання страхового випадку, так і можливість ненастання несприятливої події, описуючи імовірнісну природу даного поняття;
- враховувати різні фази життєвого циклу несприятливої випадкової події, яка виступає об'єктом укладеної страхової угоди з відповідною страховою (перестраховою) компанією;
- ризик має характеризуватись визначеним інтервалом можливих значень, мінімальною та максимальною граничними межами;
- має бути проведена чітка якісна інтерпретація ступеня ризику в залежності від отриманої кількісної характеристики в залежності від різної комбінації міри досягнення максимально можливих значень в розрізі кожної окремо взятої кількісної характеристики;
- враховувати фінансові потоки страхової (перестрахової) компанії різних обсягів та змістовного навантаження, які супроводжують та по-різному описують характер страхового випадку;
- реалізація ризику не повинна бути обумовлена волевиявленням страховика, страхувальника чи будь-якої іншої зацікавленої особи;
- надавати інформаційну базу прийняття менеджментом страхової (перестрахової) компанії науково обґрунтованих альтернативних управлінських рішень;
- надавати можливість об'єктивно виміряти та кількісно оцінити наслідки реалізації ризику у випадку настання несприятливої події;

- можливість проведення оперативного і перспективного планування обсягів збитків в результаті настання страхового випадку і, як наслідок, формування обґрунтованого обсягу резервного фонду;
- надання кількісної оцінки синергетичного ефекту ризику від одночасного виникнення фактів настання страхового випадку за декількома кількісними критеріями.

Врахувати перелічені вище вимоги дозволяє застосування такого методу математичного моделювання економіки як імовірнісний підхід. Так, на основі застосування імовірнісного підходу запропоновано провести формалізацію ризику при здійсненні перестрахових операцій як комбінації трьох складових (імовірність настання страхового випадку; міра мінливості отриманого результату; ступінь відхилення від бажаного результату) у вигляді неявної функції – коефіцієнта контингенції. В межах імовірнісної оцінки проведення аналізу якісної характеристики ризику перестрахового ринку пропонується на основі застосування кількісної характеристики її ступеня, яка визначається на основі отриманих бінарних показників та Байєсовського (імовірнісного) підходу, який передбачає корегування поточного рівня ризику перестрахового ринку з урахуванням його значення за попередній період та уточнюючих показників поточного періоду.

Наступною задачею дослідження ринку перестраховання як об'єкту моделювання виступає визначення параметрів функціонування ринку перестраховання таких як місткість, рівень відкритості та кількісна оцінка фінансової безпеки. Розкриття сутності поставленої задачі полягає у вирішенні ряду проблемних питань, результатом чого повинні виступати:

- розрахунок показників оцінки сучасного стану та динаміки розвитку ринку;
- дослідження однорідності та стаціонарності масиву даних в межах кожного із розглянутих статистичних показників як часового ряду;
- отримання узагальненої характеристики ступеня мінливості розглянутого показника в сукупності;

- визначення індикаторів нестационарності часових рядів і, як наслідок, наявність значних піків та спадів;
- отримання значень рівнів часового ряду, що не відповідають потенційним можливостям розглянутого ринку перестрахування і здійснюють суттєвий вплив на значення основних характеристик даного часового ряду;
- дослідження можливості поступового розширення меж ринку, відхилення сучасного стану ринку від рівноважного;
- врахування кризових явищ на ринку перестрахування України, можливе послаблення довіри до суб'єктів даного ринку;
- ідентифікація коливальних тенденцій перестрахового ринку з урахуванням часового лагу повторення його піків та спадів.

Перелічені вимоги пропонується виконати шляхом розгляду параметрів функціонування перестрахового ринку як часових рядів, тобто значень показників місткості, рівня відкритості та кількісної оцінки фінансової безпеки, впорядкованих за часовим фактором. Отже, провести аналіз поточного стану та динаміки розвитку перестрахового ринку в розрізі зазначених параметрів пропонується на основі застосування інструментарію теорії часових рядів та моделювання економічної динаміки. Доцільність застосування саме зазначених методів обумовлена тим, що вони дозволяють дослідити систематичну і несистематичну компоненти часових рядів, виявити аномальні рівні, які свідчать про порушення загальноприйнятих тенденцій та можливих кризових явищах, кількісно відобразити подальші перспективи розвитку ринку, що є важливими напрямками даного дослідження.

Крім того, специфічними особливостями кількісного оцінювання кожного із виділених параметрів функціонування перестрахового ринку виступають вимоги:

- ідентифікація показників, які з найбільшим ступенем достовірності відповідають кількісній характеристиці місткості ринку

перестраховання та виступають основними факторами його функціонування;

- групування виділених показників характеристики місткості ринку на дві підгрупи реальної та уявної складових;
- надання кількісної характеристики взаємозв'язку між реальною та уявною складовими та прогнозування одночасно значень двох даних складових частин;
- визначення узагальнюючої характеристики місткості ринку перестраховання;
- розрахунок прогнозних значень місткості ринку перестраховання для різних імовірнісних тенденцій його подальшого розвитку;
- формалізація причинно-наслідкових зв'язків між напрямками активного і пасивного перестраховання;
- формування статистичної бази та проведення комплексного аналізу обсягів і напрямків здійснення активного та пасивного перестраховання;
- визначення рівня відкритості ринку перестраховання як узагальнюючої характеристики кількісних оцінок активного і пасивного перестраховання;
- оцінювання рівня фінансової безпеки перестрахового ринку як похідного від страхового;
- побудова тренд-циклічної моделі часового ряду рівня фінансової безпеки перестрахового ринку та визначення короткострокових прогнозних значень досліджуваного показника.

Переходячи до аналізу методів і моделей, які дозволяють врахувати необхідність побудови інтегрального показника характеристики певного параметру перестрахового ринку як узагальнення показників його оцінки, співставлення показників між собою та можливість їх порівняння, орієнтації на нормативні рівні, вважаємо доцільним зазначити актуальність застосування таксонометричного методу та теорії нечіткої логіки. Саме

даний підхід дозволяє провести комплексне поєднання різних за своєю сутністю показників, враховуючи підходи багатокритеріальної оптимізації, а також врахувати потенційні можливості підвищення значень місткості, рівня відкритості та кількісної оцінки фінансової безпеки на основі співставлення з еталонним рівнем кожного із них.

Послідовно переходячи до розгляду наступної проблеми застосування економіко-математичного моделювання у перестрахованні, виникає необхідність розробки методологічних засад досягнення стабільності на перестраховому ринку як компромісту між максимізацією корисності суб'єктів даного ринку та мінімізацію ризиків в умовах фінансової кризи з урахуванням тенденцій попиту і пропозиції на перестрахову послуги, а також можливостей досягнення рівноваги. Досягнення поставленої мети розкривається у деталізації напрямків дослідження, які набувають актуальності в розрізі вирішення поставленої задачі. Так, пропонується вимоги до побудови математичних моделей формалізації зазначеної проблеми представити у вигляді наступного списку:

- ідентифікувати математичне співвідношення кількісної оцінки функцій попиту і пропозиції на перестраховому ринку;
- врахувати очікувану корисність страховика та очікувану корисність прибутку страхової компанії від надання страхових послуг;
- відобразити сучасну позицію даного ринку відносно рівноважного стану та якісні зміни у структурі балансу учасників ринку;
- врахувати величину страхового активу, імовірність настання страхового випадку; частку страхових виплат страхувальника у структурі застрахованого активу; грошову оцінку об'єкта страхування та частку страхових внесків страховика у структурі застрахованого активу;
- визначити основні тактичні і стратегічні напрямки розвитку ринку, умови ефективного функціонування в рамках конкурентного середовища;

- розрахувати параметри рівноважного стану національного перестрахового ринку, а також можливого відхилятися від точки рівноваги;
- провести моделювання оптимального рівня величини страхового активу, який максимізує корисність страхової компанії при функціонуванні в рамках національного перестрахового ринку;
- визначити умови встановлення рівноважної точки перестрахового ринку, що передбачає балансування між оптимальними позиціями страховиків і страхувальників, які іноді є суперечливими;
- розрахувати величину формування резервів страховими компаніями, при якій можна визначити такий рівень частки страхових внесків страховика у структурі застрахованого активу, який обумовлює песимістичну та оптимістичну ситуації щодо імовірності настання несприятливого випадку;
- дослідити статичну та динамічну стабільність рівноважної точки перестрахового ринку, визначити умови її порушення, альтернативні напрямки поведінки учасників ринку в різних імовірнісних ситуаціях.

Отже, для вирішення задач прийняття рішень в умовах невизначеності, неповноти інформації, ризику, випадкових факторів впливу на результативну ознаку та необхідності кількісного опису пріоритетів при ранжуванні наборів перестрахових послуг принцип оптимізації процесів формування попиту, пропозиції, рівноваги на ринку в цілому та перестраховому зокрема будується на основі засад теорії корисності. Крім того, формалізація оптимізаційних процесів в цілому, та в теорії корисності зокрема передбачає застосування апарату математичного аналізу в розрізі активного використання диференціального числення, що обумовлює доцільність роробки математичних моделей зазначеного характеру.

Поряд із описами вище аспектами функціонування перестрахового ринку значне місце приділяється процесам моделювання організаційно-

економічних засад конкуренції. Оскільки кількісні характеристики даної категорії в більшості випадків описуються цілими числами, а взаємозв'язки між ними нелінійними функціями, рівняннями і нерівностями, доцільно розглянути методи цілочислового і нелінійного програмування з метою вирішення проблем в даній галузі дослідження, перелік яких представлений як необхідність:

- ідентифікувати та визначати оптимальне значення узагальнюючого показника концентрації ринку перестраховування;
- проводити математичне представлення поточного рівня монополізації ринку перестраховування;
- враховувати більшість існуючих показників оцінки концентрації ринку в розрізі різних аспектів дослідження ступеня монополізації ринку;
- надати комплексну оцінку ринкової концентрації і конкуренції ринку перестраховування, яка базується на мінімізації комплексного показника синтезу суми часток найбільших компаній по наданню окремих послуг на ринку та ступенем їх впливу на стан ринку перестраховування;
- врахувати різні аспекти кількісного виміру ступеня концентрації ринку перестраховування (нерівномірність та невпорядкованість розподілу часток ринку між компаніями, ступінь розкиданості обсягів надання послуг зі здійснення операцій перестраховування) та специфічні особливості існуючих показників оцінки рівня ринкової влади (ступінь ринкової (монопольної) влади відповідної компанії, норма економічного прибутку на одиницю інвестованого капіталу, відхилення від конкурентної позиції);
- врахувати неоднорідну структуру конкурентного середовища на ринку перестраховування шляхом дослідження так званого «ядра», характеризуючи досліджуваний ринок з позиції олігополії та

визначаючи ступінь нерівності між лідируючими компаніями на ринку.

Переходячи послідовно до вирішення наступної проблеми застосування економіко-математичного моделювання у перестрахованні, відмітимо необхідність визначення стратегічних напрямків розвитку перестрахового ринку в умовах невизначеності та неповноти інформації на базі побудови відповідних моделей. Основними вимогами до запропонованих моделей конкурентних стратегій поведінки учасників ринку перестраховання є наступні:

- аналізу операційних і маркетингових стратегій їх поведінки на ринку перестраховання
- можливість сформулювати комплексну характеристику суб'єктів даного ринку, напрямків їх діяльності та перспектив подальшого розвитку, а також отримати об'єктивні відомості про операції перестраховання та обсяги їх надання на ринку
- отримувати характеристику ефективності функціонування суб'єктів ринку перестраховання;
- необхідність розробки науково-методологічного підходу до оптимізації кількості перестраховань певного виду ризику з метою підвищення прибутковості функціонування перестрахових компаній
- формалізувати допустимі межі прибутковості діяльності перестрахових компаній;
- планування діяльності перестрахових компаній в рамках проведення ситуативного аналізу, який передбачає розробку таких напрямків як огляд конкурентного середовища і ділового клімату на ринку перестраховання; позиціонування перестраховиків на стратегічних ринках; аналіз сильних і слабких сторін, можливостей і загроз компаній та їх результатів;
- реалізація стратегій діяльності перестрахових компаній у відповідності із поточним рівнем попиту на ринку перестраховання

- надавати можливість здійснення порівняння кількох стратегічних проектів за декількома параметрами.

Таким чином, складний аналітичний вигляд функцій опису зв'язків між параметрами стратегій діяльності суб'єктів перестрахового ринку, необхідність виконання вимоги адекватності моделей, що досягається шляхом застосування нелінійних залежностей обумовлюють доцільність застосування нелінійного програмування як методу формалізацій стратегічних напрямків розвитку даного ринку з математичної точки зору.

Останньою, але не менш важливою задачею дослідження перестрахового ринку за допомогою математичних методів і моделей виступає моделювання рівня взаємозв'язку ринку перестраховування, страхового ринку та банківського сектору, кожен з яких є складною динамічною системою, а також ідентифікація фінансових потоків, які кількісно описують виявлений взаємозв'язок, яке формалізується шляхом розкриття сутності наступних наступних аспектів:

- дослідження структурних взаємозв'язків між основними показниками функціонування страхового та перестрахового ринку, ринку банківських послуг;
- візуалізації структурних та функціональних зв'язків між характеристиками зазначених систем;
- виявлення багатофакторних регресійних залежностей між ендогенними та екзогенними змінними моделі взаємозв'язку ринку перестраховування, страхового ринку та банківського сектору;
- аналіз регресійних рівнянь, які відображують співвідношення структурної моделі у взаємозв'язку страхового ринку, ринку банківських послуг та соціальної сфери;
- проведення аналізу стійкості моделі структурного аналізу.

Ефективним інструментарієм виявлення взаємозв'язків між елементами складної системи, який надає можливість не лише кількісно формалізувати причинно-наслідкові залежності економічних показників на основі

проведення регресійного аналізу, але і реалізувати факторний аналіз та дослідити адекватність побудованої моделі структурного аналізу і перевірити статистичну значимість її параметрів, виступає моделювання структурними рівняннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 4 Р маркетингу страхових послуг : монографія / Кузьменко О.В., за ред.. Козьменко О.В. – Суми : Університетська книга, 2011. – 14,6 д.а.
2. Berkshire Hathaway Inc. Annual Report 2011 [Electronic resource] // Berkshire Hathaway Inc. – Access mode : <http://www.berkshirehathaway.com/2011ar/2011ar.pdf> . – 26.03.2013. – Title from the screen.
3. Berkshire Hathaway Inc. Annual Report 2012 [Electronic resource] // Berkshire Hathaway Inc. – Access mode : <http://www.berkshirehathaway.com/2012ar/2012ar.pdf>. – 26.03.2013. – Title from the screen.
4. Castells M. Materials for an exploratory theory of network society. - Brit. J. of. Soc., 2000, N 51, - p.5-24.
5. Gale D., Shapley L. S. College Admissions and the Stability of Marriage // American Mathematical Monthly 69. – 1962, p. 9-14 [Електрон, ресурс]. - Режим доступу : <http://jmvidal.cse.sc.edu/library/gale62a.pdf>.
6. Global Reinsurance Highlights 2011 [Electronic resource] // Standart&Poor's. – Access mode : http://www.reactionsnet.com/pdf/SPGRH11_3.pdf. – 16.03.2013. – Title from the screen.
7. Global Reinsurance Highlights 2012 [Electronic resource] // Standart&Poor's. – Access mode : <http://www.reactionsnet.com/pdf/SPGRH2012.pdf>. – 16.03.2013. – Title from the screen.
8. Granovetter M. The Sociological Approaches to Labor Market Analysis: A Social Structural View / Granovetter Ì., Swedberg R. (eds.) The Sociology of Economic Life. Boulder, Westview Press, 1992. P. 244-245.
9. Hannover Re. Annual Report 2011 [Electronic resource] // Hannover Rückversicherung AG. – Access mode : <http://www.hannover->

rueck.de/resources/cc/generic/hr-reports-archive/2011_GBHRAG_E.pdf. –

06.04.2013. – Title from the screen.

10. Hannover Re. Annual Report 2012 [Electronic resource] // Hannover Rückversicherung AG. – Access mode : http://annual-report.hannover-re.com/hannoverre/annual/2012/gb/English/pdf/HNR_AR2012_en.pdf. –

06.04.2013. – Title from the screen.

11. Jackson M.O., Wolinsky A. A Strategic Model of Social and Economic Networks // *Journal of Economic Theory*, 1996, 71, pp 44-74.

12. Kozmenko O., Kuzmenko O. Modeling the stability dynamics of Ukrainian banking system // *Banks and Bank Systems*. – 2013. - Volume 8, Issue 2, – P. 55-62.

13. Kozmenko O., Kuzmenko O. The formation of ratings as a multidimensional function. Expressratings and time ratings based on the Bayes theorem // *Insurance Markets and Companies: Analyses and Actuarial Computations*. – 2014. - Volume 5, Issue 1. – pp. 17-21.

14. Kozmenko O., Kuzmenko O. The integration of the banking, insurance and reinsurance markets in Russia and Ukraine [Text] / Kozmenko Olha, Kuzmenko Olha // *Banks and Bank Systems*. - 2012. - Volume 7. - Issue 3 (№3). - C. 103-111.

15. Kozmenko O., Kuzmenko O. The modeling of equilibrium of the reinsurance markets in Germany, France and Ukraine: comparative characteristics // *Investment Management and Financial Innovations* – 2011 –№ 2 Contents 1 – pp. 29-39.

16. Kozmenko O., Merenkova O., Boyko A. The analysis of market structure and dynamics in Ukraine, Russia and European Insurance and Reinsurance Federation (CEA) member states // *Problems and Perspectives in Management International Research* – 2009 – Volume 7, Issue 1 – pp. 29-39.

17. Kozmenko O. Forecasting of principal directions of Ukrainian insurance market development based on German insurance market indices / O. Kozmenko, O. Merencova, A. Boyko, H. Kravchuk // *Innovative Marketing*. – Volume 5, Issue 4, 2009. – P.51–54.

18. Kozmenko O. V. Analysis of insurance market structure and dynamics in Ukraine, Russia and countries members of European insurance and reinsurance federation (CEA) / O. V. Kozmenko, O. V. Merenkova, A. O. Boyko // Problem and Perspectives in Management International Research Journal Volume 7, Issue 1, 2009. P. 30–41.

19. Kozmenko O. Evaluation and use of indicators of insurance companies' investment activities / O. Kozmenko, V. Roienko // Investment Management and Financial Innovations. – 2013. – V. 10. – P. 98-105.

20. Kozmenko O. Securitization of bank assets and insurance liabilities on the basis of the stock market potential / O.Kozmenko, O. Pakhnenko // Insurance Markets and Companies: Analyses and Actuarial Computations. - 2012. - Volume 3. - Issue 2. - P. 35-39.

21. Kuzmenko O. Methodological principles and formalization of the stability achievement process at the reinsurance market // Economic annals - XXI – 2014 –№ 3-4(2) – pp. 63-66.

22. Kuzmenko O. Modeling the dynamics stability of Ukrainian banking system / O. Kozmenko, O. Kuzmenko // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: збірник тез доповідей : Суми, ДВНЗ «УАБС НБУ». –С.18-21.

23. Kuzmenko O. Practical aspects of modeling the stable political and economic situation in the country on the basis of multi-criteria optimization methods // Journal of Strategic and International Studies – 2014 –№4, Volume IX – pp. 17-24.

24. Kuzmenko O., Kyrkach S. The use of regression analysis in the financial planning of banks, mathematical formalization of the stages of financial planning in banks // Banks and Bank Systems. – 2014. - Volume 9, Issue 1,– P. 120-126.

25. Lloyd's Annual Report 2010 [Electronic resource] // Access mode : <http://www.lloyds.com/~media/Files/Lloyds/Investor%20Relations/2010/Annual%20results/Files/AR2010.pdf>. – 06.04.2013. – Title from the screen.

26. Lloyd's Annual Report 2010 [Electronic resource] // Access mode : http://www.lloyds.com/~media/Files/Lloyds/Investor%20Relations/2011/Annual%20results/Documents/AR2011_Lloyds_2011_Annual_Report.pdf. – 06.04.2013. – Title from the screen.
27. Milgram S. The small world problem, *Psychology Today*, 1967, Vol. 2, pp. 60–67.
28. Munich Reinsurance Company. Annual Report 2011 [Electronic resource] // Druckerei Fritz Kriechbaumer. – Access mode : http://www.munichre.com/publications/302-07344_en.pdf. – 06.04.2013. – Title from the screen.
29. Munich Reinsurance Company. Annual Report 2012 [Electronic resource] // Druckerei Fritz Kriechbaumer. – Access mode : http://www.munichre.com/publications/302-07807_en.pdf. – 06.04.2013. – Title from the screen.
30. Newman M.E.J. The structure and function of complex networks. // *SIAM Review*. 2003. Vol.45. pp. 167–256.
31. Noda I., Suzuki S., Matsubara H., Asada M., Kitano H. Overview of RoboCup-97. // In H.Kitano (ed.), *RoboCup-97: Robot Soccer World Cup I, Lecture Notes in Artificial Intelligence*. 1997.Vol. 1395. Springer Verlag, pp. 20–41.
32. Ravindran, M. Global Reinsurance Industry [Electronic resource] / M. Ravindran // Access mode : <http://www.ftkmc.com/newsletter/Vol2-31-Oct17-2011.pdf>. – 06.04.2013. – Title from the screen.
33. Reinsurance Market Outlook. Partnership Renewed. January 2011 [Electronic resource] // Access mode : http://www.aon.com/attachments/reinsurance/201012_ab_analytics_reins_market_outlook.pdf. – 16.03.2013. – Title from the screen.
34. Reinsurance Market Outlook. Value Creating Capital. September 2011 [Electronic resource] // Access mode : <http://thoughtleadership.aonbenfield.com/Documents/>

201109_ab_reinsurance_market_outlook.pdf. – 16.03.2013. – Title from the screen.

35. Scor Annual Report 2010 [Electronic resource] // Access mode : http://www.scor.com/images/stories/SGL/scandinavia/Annual_Report_SwedenRe_2010.pdf. – 06.04.2013. – Title from the screen.

36. Scor Annual Report 2011 [Electronic resource] // Access mode : http://www.scor.com/images/stories/pdf/Inverstors/annual-interim-reports/ra2011_en.pdf. – 06.04.2013. – Title from the screen.

37. Shapley L.S. The Value of an n-Person Game //The RAND Corporation, Working Paper. - 21 august 1951 [Электрон, ресурс]. - Режим доступа : http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/2008/RM670.pdf.

38. Swiss Re. Financial Report 2011 [Text] // Swissprinters AG. Schlieren, 2011. – 242 c.

39. Swiss Re. Financial Report 2012 [Text] // Swissprinters AG. Schlieren, 2012. – 267 c.

40. The use of the Karno and Srackelberg models for the study of operational and marketing strategies in reinsurance companies' behavior [Текст] / Kozmenko O., Merenkova O. // Insurance Markets and Companies: Analyses and Actuarial Computations, 2010. – Volume 1, Issue 1 . – C. 23–26

41. The use of the Karno and Srackelberg models for the study of operational and marketing strategies in reinsurance companies' behavior [Текст] / Kozmenko O., Merenkova O. // Insurance Markets and Companies: Analyses and Actuarial Computations, 2010. – Volume 1, Issue 1 . – C. 23–26. Albert R., Jeong H., Barab'asi A. Attack and error tolerance of complex networks // Nature.2000. Vol. 406, pp. 378–382.

42. Watts D.J., Strogatz S.H. Collective dynamics of "small-world" networks. // Nature. 1998. Vol.393. pp. 440–442.

43. Wojciech Stach, Lukasz A. Kurgan, Witold Pedrycz, Marek Reformat: Genetic learning of fuzzy cognitive maps. //Fuzzy Sets and Systems 153(3): 371-401 (2005).

44. Абрамов В. Ю. Страхование : теория и практика / Абрамов В. Ю. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – 512 с.
45. Авдокушин Е. Ф. Международные экономические отношения : Учеб. пособие.- 4-е изд., перераб. и доп.- М.: ИВЦ "Маркетинг", 1999 - 264 с.
46. Агеев Ш. Р. Страхование : теория, практика и зарубежный опыт / Агеев Ш. Р., Васильев Н. М., Катырин С. Н. – М. : Экспертное бюро, 1998. – 376 с.
47. Александрова М. М. Страхування : навч.-метод. посіб. – К. : ЦУЛ, 2002 – 208 с.
48. Александрова Т. Г. Коммерческое страхование : справочник / Т. Г. Александрова, О. В. Мещерякова. – М. : Ин-т новой экономики, 1996. – 254 с.
49. Аналіз та прогнозування попиту і пропозиції на страховому ринку [Текст] / Кузьменко О.В., Матюшенко А.В. // Актуальні питання підвищення конкурентоспроможності держави, бізнесу та освіти в сучасних економічних умовах : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., 14-15 лютого 2013 р. : у 3 т. . – Дніпропетровськ : Біла К.О., 2013. – Т.2 : Сучасні фактори зростання конкурентоспроможності. – С. 107–109.
50. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия [Текст] : пер. с англ / И. Ансофф. – СПб. : Питер Ком, 1999. – 416 с.
51. Антонов В. М. Інтелектуально-математичний менеджмент : Кіберакмеологічна концепція : монографія. – К. : КНТ. – 2007. – С.361-402.
52. Архипов А. П. Андеррайтинг в страховании. Теоретический курс и практикум : научное пособие / Архипов А. П. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 240 с.
53. Архипов А. П. Основы страхового дела : учеб. пособ. / А. П. Архипов, В. Б. Гомеля. – М. : «Маркет ДС», 2002. – 402 с.
54. Архипов А. П. Страхование. Современный курс : учебник / А. П. Архипов, В. Б. Гомеля, Д. С. Туленты : под ред. Е.В. Коломина. – М. : Финансы и статистика, 2007. – 416 с.

55. Архипов А. П. Страхование дело : учеб-метод. комплекс. / А. П. Архипов, А. С. Адонин – М. : Изд. центр ЕАОИ, 2008. – 424 с.
56. Базилевич В. Д. Страхова справа / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич . – К. : Тов. і знання ; 1997 . – С. 163-197.
57. Базилевич В. Д. Страхова справа / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – К. : Знання, 1997. – 216 с.
58. Базилевич В. Д. Страхова справа [Текст] : монографія / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – 6-те вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 351 с.
59. Базилевич В. Д. Страховий ринок України. – К. : Товариство "Знання", КОО, 1998. – 374 с.
60. Базилевич В. Д. Страхування: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
61. Бакаєв О.О. Економіко-математичні моделі економічного зростання: монографія / Бакаєв О.О., Гриценко В.І., Бажан Л.І., Бакаєв Л.О., Бобер К.А. – К. : Видавництво «Наукова думка», 2005. – 189 с.
62. Балабанов И. Т. Риск-менеджмент / И. Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 192 с. – ISBN 5-279-01294-7
63. Балабанов И. Т. Страхование / Балабанов И. Т., Балабанов А. И. – СПб. : Питер, 2002. – 256 с.
64. Баранов А. Теоретичні засади управління страховим портфелем / А. Баранов // Ринок цінних паперів. – 2006. – № 3. – С. 35–38.
65. Баранова В. Г. Фінансовий механізм функціонування страхової системи : монографія / Баранова В. Г. – Одеса : Видавництво «ВМВ», 2009. – 380 с.
66. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / Барановський О. І. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
67. Батыгин Г.С., Градосельская Г.В.. Сетевые взаимосвязи в профессиональном сообществе социологов: методика контент-

аналитического исследования биографий. // Социологический журнал, 2001, № 1 . - С . 156-163.

68. Бернар И., Колли Ж.-К. Толковый экономический и международный словарь: В 2-х тт.. – Т.1: Пер. с фр. – М.: Международные отношения, 1994

69. Бігдаш В. Д. Страхування : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Бігдаш В. Д. – К. : МАУП, 2006. – 448 с.

70. Бланд Д. Страхование : принципы и практика : учеб. пособ. : пер. с англ / Финансовая академия при правительстве РФ ; сост. Д. Бланд. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 416 с.

71. Бланк И.А. Основы финансовго менеджмента. Т.2. – К.: Ника-Центр, 1999. – 512 с.

72. Бойко А. О. Ідентифікація фінансових потоків страхової компанії / А. О. Бойко // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління, том 11. Серія «Економіка». – Випуск 176 «Фінансово-банківські механізми державного управління економікою України». – Донецьк, 2010. – С. 377–388.

73. Бойко А. О. Моделювання диверсифікації ризиків шляхом використання операцій перестрахування / А. О. Бойко // Інформаційні технології в освіті, науці і техніці : збірник тез доповідей VII Всеукраїнська науково-практична конференція (4-6 травня 2010 р.) / Черкаський державний технологічний університет – Черкаси, 2010. – С. 89–91.

74. Бойко А. О. Оптимізація портфеля страхової компанії на основі застосування операцій перестрахування / А. О. Бойко // Науково-економічний журнал Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1(115). – С. 160-169.

75. Бойко А. О. Оптимізація структур страхового портфеля за рахунок операцій перестрахування / А. О. Бойко, В. В. Роєнко // Управління розвитком : Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю молодих вчених та студентів „Розвиток економіки України в умовах

глобалізації” (18 березня 2011 р.) : зб. наук. праць / Харківський національний економічний університет. – Х., 2011. – С. 79–80.

76. Бойко А. О. Перестраховання як механізм забезпечення фінансової стійкості страхової компанії : дисертація на здобуття ступеня к.е.н. : спец. 08.00.08 / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи НБУ» / А. О. Бойко. - Суми, 2011.– 278 с.

77. Бойко А. О. Перестраховання як необхідний фактор забезпечення платоспроможності страхової компанії / А. О. Бойко // II Міжнародна науково-практична конференція «Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти»: Збірник наукових праць (27-28 серпня 2009 р., м. Дніпропетровськ). – Дніпропетровськ ПДАБА, 2009. – С. 52–54.

78. Бойко А. О. Сучасні тенденції розвитку ринку перестраховання в Україні / А. О. Бойко // Актуальные проблемы и перспективы развития экономики Украины : сборник тезисов выступлений VIII Международной научно-практической конференции (1-3 октября 2009 р.) / Таврический Национальный Университет им. Вернадского В.И. – Алушта, 2009. – С. 114–115.

79. Бойко А. О. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії / А. О. Бойко // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси» Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 7(25). – Ч. 4. – Луцьк, 2010. – С. 36–49.

80. Бойко А. О. Управління перестраховими операціями при здійсненні ризикових та лайкових видів страхування / А. О. Бойко, О. О. Капшук // Современные проблемы управления производством тезисы докладов IV Междунар. н.-пр. конф., г. Донецк, ДонНТУ, 22-23 октября 2009 г. – Донецк: ГВУЗ «ДонНТУ», 2009. – С. 200–203.

81. Бойко А. О. Формалізації впливу перестраховання на рівень платоспроможності страхової компанії / А. О. Бойко // Всеукраїнський

науково-виробничий журнал Інноваційна економіка. – 2011. – № 20. – С. 226–230.

82. Борисова В. А. Організаційно-економічний механізм страхування / В. А. Борисова, О. В. Огаренко . – Суми : Довкілля , 2001 . – С.32-38.

83. Борисова В. А. Організаційно-економічний механізм страхування / В. А. Борисова, О. В. Огаренко – Суми : Видавництво "Довкілля", 2001. – 194 с.

84. Боровик О.В., Боровик Л.В. Дослідження операцій в економіці. Навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 424 с.

85. Бочаров В.В. Управление денежным оборотом предприятий и корпораций. – М.: Финансы и статистика, 2001.

86. Бочкин А. Е., Долгинин Е. А., Лискун Е. Е. Организация строительства и технико-экономические показатели Красноярской ГЭС // Гидротехническое строительство, 1972, № 9, с.16-19.

87. Бугір М.К., Якімов Ф.П. Посібник по розв'язуванню задач з математичного програмування: Навч.посібник, 1997. – 208 с.

88. Буланов Г.С., Паламарчук В.О. Навчальний посібник з курсу «Математичні методи дослідження операцій» для студентів спеціальності 7.050102 «Економічна кібернетика». – ДДМА, 2005. – 84 с.

89. Валітов С.С. Конкурентне право України : Навчальний посібник . – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 432 с.

90. Василенко А. В. Інвестиційна стратегія страхових компаній : навч. посіб. / А. В. Василенко. – К. : КНЕУ, 2006. – 168 с.

91. Василишин Р. Д. Економічні основи страхування / Р. Д. Василишин, О. Л. Кашенко, В. А. Борисова; за ред. д.е.н., проф. А.В. Чупіса – Суми : Видавництво «Довкілля», 2001. – 412 с.

92. Васильєва Т. А. Інвестиційне забезпечення соціально-економічного розвитку міста : монографія Том 2. / [за заг. редакцією д-ра екон. наук А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук Т. А. Васильєвої]. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 264 с.

93. Васюренко О.В., Азаренкова Г.М. Фінансове управління потребує точного визначення окремих понять // Фінанси України. – 2003. - №1. – С.28-33
94. Ващук Ф.Г. Математичне програмування та елементи варіаційного числення : Навчальний посібник / Ф.Г. Ващук, О.Г. Лавер, Н.Я. Шумило. – К. : Знання, 2008. – С. 74-76.
95. Верченко П. І. Багатокритеріальність і динаміка економічного ризику (моделі та методи): Монографія. – К.: КНЕУ, 2006. – 272 с.
96. Верченко П. І., Сігал А.В., Наконечний Я.С. Економічний ризик: ігрові моделі (2002) [Електрон, ресурс]. - Режим доступу : <http://library.if.ua/books/132.html>.
97. Веселовский М. Я. Страховой сервис : учеб. пособие / М. Я. Веселовский. – М. : Альфа–М : ИНФРА-М, 2007. – 288 с.
98. Види страхування та основні показники страхової діяльності за 2008, 2007, 2006, 2005 рр. (формат Microsoft Excel) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/Insurance2008-2007-2006-2005.xls>
99. Відомості про надання посередницьких послуг у страхуванні та/або перестрахованні станом на 4 квартал 2008 р. (формат Microsoft Excel) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/Zvitnist_zaiVkv08.xls
100. Відомості про надання посередницьких послуг у страхуванні та/або перестрахованні станом на 4 квартал 2009 р. (формат Microsoft Excel) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/Zvitnist_zaiVkv09.xls
101. Відомості про надання посередницьких послуг у страхуванні та/або перестрахованні станом на 4 квартал 2010 року (формат Microsoft Excel) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/Zvitnist_zaiVkv10.xls

102. Вітлінський В.В. Економічний ризик : ігрові моделі: Навч. посібник / В. В. Вітлінський, П. І. Верченко, А. В. Сігал, Я. С. Наконечний; За ред. д-ра екон. наук, проф. В. В. Вітлінського. – К. : КНЕУ, 2002. – 446 с.
103. Вітлінський В.В. Моделювання економіки: Навч.посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 408 с.
104. Вітлінський В.В., Наконечний С.І., Терещенко Т.О. Математичне програмування: Навчально-методичний посібник для самост. вивч.дисц. – 2-е вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 248 с.
105. Власенко О. О. Розвиток страхового ринку України / О. О. Власенко // Фінанси України. – 2005. – № 8. – С. 140–144.
106. Влияние процессов глобализации на интеграцию банковского рынка, страхового рынка и рынка перестрахования [Текст] / Кузьменко О.В. // Социально-экономические реформы в контексте интеграционного выбора Украины: материалы VIII Международной научно-практической Интернет-конференции, 2012. – С. 78–91.
107. Внукова Н. М. Страхування : теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Єременко та ін.; за ред. проф. Внукової Н.М. – Харків; Бурун Книга, 2004. – 376 с.
108. Воблый К. Г. Основы экономии страхования / Воблый К. Г. – М. : Анкил, 1995. – 228 с.
109. Вовчак О. Д. Страхування : навчальний посібник / О. Д. Вовчак. – 3-тє вид. – Львів : Новий Світ-2000, 2006. – 480 с.
110. Вожжов А.П. Процеси трансформації банківських ресурсів: Монографія. – Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2006. – 339 .
111. Галасюк В.В. О необходимости использования понятия «условный денежный поток» // Фондовый рынок, 2000, №18. – С.18-20
112. Гаманкова О. О. Оподаткування страхових компаній та його вплив на розвиток ринку страхових послуг в Україні / О. О.Гаманкова // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія «Економіка». – К : КНУ, 2006. – Вип. 81–82 – С. 13–14.

113. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика : монографія / О. О. Гаманкова. – К. : КНЕУ, 2009. – 283 с.
114. Гаманкова О. О. Фінанси страхових організацій : навч. посіб. / О. О. Гаманкова. – К. : КНЕУ, 2007. – 328 с.
115. Гаманкова О. О. Фінансова стійкість та платоспроможність страхової організації / О. О. Гаманкова // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія «Економіка». – К : КНУ, 2007. – Вип. 94–95. – С. 18–23.
116. Гаманкова О.О. Інформаційні вади дослідження ступеня монополізації ринку страхових послуг України / О.О. Гаманкова // Актуальні проблеми економіки (укр.). – 2009. – № 10. – С.80-87.
117. Гварлиани Т. Е. Денежные потоки в страховании / Т. Е. Гварлиани, В. Ю. Балакирева. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 336 с.
118. Гвозденко А. А. Основы страхования : учебник / Гвозденко А. А. – М. : Финансы и статистика, 1998. – 304 с.
119. Гвозденко А. А. Страхование : ученик / Гвозденко А. А. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 464 с.
120. Гвозденко А. А. Финансово-экономические методы страхования : учебник / Гвозденко А. А. – М. : Финансы и статистика, 1998. – 184 с.
121. Гейн А.Г., Ливчак А.Б. и др. Информатика и ИКТ. Учебник. — 2-е изд. — М.: Просвещение, 2012. — 272 с.
122. Генеза ринкової економіки (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка, економічний аналіз, економіка підприємства, менеджмент, маркетинг, фінанси, банки, інвестиції, біржова діяльність): Терміни, поняття, персоналії. Укладачі: В.С. Іфтемчук, В.А. Григор'єв, М.І. Маниліч, Г.Д. Шутак. За наук. ред. Г.І. Башнянина і В.С. Іфтемчука. – К.: «Магнолія плюс», 2004. – 688 с.

123. Генералова С. Формирование конкурентного потенциала с помощью метода бенчмаркинга / С. Генералова // Проблемы теории и практики управления. – 2007. – № 1. – С. 16–22.
124. Гинзбург А. И. Страхование : учебное пособие / Гинзбург А. И. – СПб. : Питер, 2002. – 176 с.
125. Глинкин. А. Н. Интеграция в Западном полушарии / Отв. ред. А.Н. Глинкин. М.: ИЛА РАН. 2000.с-80.
126. Глущенко В. В. Управление рисками. Страхование / В. В. Глущенко. – Железнодорожный, Московская область : ТОО НПЦ «Крылья», 1999. – 336 с.
127. Гмурман В. Е. Теория вероятностей и математическая статистика / Гмурман В. Е. – М. : Высшая школа, 1998. – 479 с.
128. Говорушко Т.А. Страхові послуги. Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 400 с.
129. Голубин А. Ю. Математические модели в теории страхования: построение и оптимизация. – М.: Анкил, 2003. – 160 с.
130. Гомелля В. Б. Основы страхового дела / Московская финансово-промышленная академия. – М. : 2005. – 113 с.
131. Гомелля В. Б. Страхование : учеб. пособие / В. Б. Гомеля. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : „Маркет ДС Корпорейшн“, 2006. – 488 с.
132. Гончаренко Т. П. О возможности применения бенчмаркинга учреждениями финансово - кредитной сферы / Т. П. Гончаренко //Актуальні проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України. – С. 56–58.
133. Горбатов В. М. Конкурентоспособность и циклы развития интегрированных структур бизнеса: Монография. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2006. – 592 с.
134. Горбач Л. М. Страхова справа: навч. посібник – 2-ге вид., виправлене. – К. : Кондор, 2003. – 252 с.

135. Граве К. А. Страхование / К. А. Граве, Л. А. Лунц. – М. : Госюриздат, 1960. – 175 с.
136. Грищенко Н. Б. Основы страховой деятельности : учебное пособие. Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2001. – 274 с.
137. Грод А. М. Теоретичні засади формування конкурентоспроможних ринкових структур // Актуальні проблеми економіки. – 200. - №7. – С.91-98.
138. Губанов Д. А., Новиков Д. А., Чхартишвили А. Г. Социальные сети: модели информационного влияния, управления и противоборства. М.: Издательство физико-математической литературы, 2010. - 228 с.
139. Гусева И. Модель стратегического контроллинга / И. Гусева // Проблемы теории и практики управления. – 2008. – № 3. – С.100–109.
140. Дайле А. Практика контроллинга : : пер. с нидер. / А. Дайле ; ред. М. Л. Лукашевич. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 336 с.
141. Дайле А. Практика контроллинга: пер. с нем. / под ред. и с пред. М. Л. Лукашевича, Е. Н. Тихоненковой. – М. : Финансы и статистика, 2001. –335 с.
142. Дворак М. С. Чинники формування конкурентного середовища на ринку страхових послуг України // Актуальні проблеми економіки. – 2006. - №9. – С.120-127.
143. Дедиков С. В. Факторы оценки надежности перестраховых компаний на российском страховом рынке / С. В. Дедиков, А. А. Шумилин // Финансы. – 2007. – № 1. – С. 48–51.
144. Деменіна О. М. Організаційно-економічні аспекти формування системи оперативного контролінгу на вітчизняних підприємствах / О. М. Деменіна // Проблеми науки. – 2008. – № 8. – С. 32–37.
145. Держава, підприємства та банки в системі антикризового управління : монографія / Козьменко О.В., Кузьменко О.В. та ін., за ред. Васильєвої Т.А., Афансьєвої О.Б.. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. – 12,3 д.а.

146. Дмитров С. О. Моделювання оцінки операційного ризику комерційного банку : монографія / [О. С. Дмитрова, К. Г. Гончарова, О. В. Меренкова, А. О. Бойко та ін.]; під загальною редакцією за заг. ред. С. О. Дмитрова. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 264 с.
147. Дмитров С.О., Меренкова О.В., Левченко Л.Г. Моделювання оцінки ризиків використання банків з метою легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму [Текст] // Вісник НБУ. - №1. – 2009.
148. Дослідження операцій в економіці: Підручник / за ред.. І.К. Федоренко, О.І. Черняка. – К. : Знання, 2007. – 558 с.
149. Дубовик В. П. Вища математика : навч. посіб. / В. П. Дубовик, І. І. Юрик. – К. : А.С.К., 2001. – 648 с.
150. Думная Н. П. Риски финансовой глобализации : электронный ресурс. Режим доступа: <http://v.v.mirkin.ru>.
151. Дьячкова Ю. М. Страхування : навч. посіб. / Ю. М. Дьячкова. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
152. Економіко-математичне моделювання: навчальний посібник / Клебанова Т.С., Раєвнева О.В., Прокопович С.В., Степура С.О., Яценко Р.М., Чуйко І.М. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2010. – 352 с.
153. Ермакова С. М. Математические методы в социально-экономических исследованиях : сборник научных статей / под ред. проф. С. М. Ермакова и д-ра физ.-мат. наук В. Б. Меласа. – Санкт-Петербург, ТОО ТК «Петрополис», 1996. – С.8-33.
154. Ермасов С. В. Страхование : учебник / С. В. Ермасов, Н. Б. Ермасова – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Высшее образование, 2008. – 613 с.
155. Єпіфанов А. О. Страхування : навч. посіб. / А. О. Єпіфанов, В. В. Коваленко – Суми : Видавництво «Слобожанщина», 1997. – 96 с.
156. Єрмошенко А. М. Нова політика у сфері платоспроможності страхових компаній Європейського співтовариства / А. М. Єрмошенко, В. В. Поплавська // Фінанси України. – 2007. – № 11. – С 103–109.

157. Єрмошенко А. М. Визначення поняття фінансової безпеки страховика та її категорій / А. М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 4. – С. 46–52.

158. Жеребко А. Э. Совершенствование финансового менеджмента рискованных видов страхования / А. Э. Жеребко. – М. : Анкил, 2003. – 128 с.

159. Журавлев Ю. М. Страхование во внешнеэкономических связях / Ю. М. Журавлев. – М.: Анкиль, 1993. – 74 с.

160. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник . – К . : Знання , 2007 . – 1072 с.

161. Зайченко Ю.П. Дослідження операцій : підручник. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. – 816 с.

162. Закирова Э. Р. Оптимизация структуры денежного капитала страховых компаний / Э. Р. Закирова // автореф. дис. на соискание степени канд. экон. наук : спец. 08.00.10. – Екатеринбург, 2005. – 21 с.

163. Залетов А. Перестрахование в условиях глобализации мировой экономики / А. Залетов. – Insurance Top. – 2008. – № 4. – С. 7–18.

164. Заруба О. Д. Страхова справа : підручник. - К. : Товариство "Знання", КОО, 1998. – 321 с.

165. Зміни до правил розміщення страхових резервів із страхування життя Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 23.07.2009 № 576 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews\[tt_news\]=11097&tx_ttnews\[backPid\]=64&cHash=a608ce9dad](http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews[tt_news]=11097&tx_ttnews[backPid]=64&cHash=a608ce9dad)

166. Зміни до правил формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 14.12.2005 № 5117 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1541-05>

167. Зміни до правил формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя,

затверджених розпорядженням Держфінпослуг від 17.12.2004 № 3104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews\[pointer\]=37&tx_ttnews\[tt_news\]=2829&tx_ttnews\[backPid\]=792&cHash=33681c3712](http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews[pointer]=37&tx_ttnews[tt_news]=2829&tx_ttnews[backPid]=792&cHash=33681c3712)

168. Зміни до правил формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 07.08.2007 р. № 7791 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews\[pointer\]=3&tx_ttnews\[tt_news\]=8112&tx_ttnews\[backPid\]=64&cHash=2726bd1fd9](http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews[pointer]=3&tx_ttnews[tt_news]=8112&tx_ttnews[backPid]=64&cHash=2726bd1fd9)

169. Зубец А. Н. Страховой маркетинг / А. Н. Зубец. – М. : Издательский дом «АНКИЛ», 1998. – 252 с.

170. Іванюк І. С Теоретичні підходи до визначення категорії «фінансова стійкість страхової компанії» / І. С Іванюк, Д. С Маруженко // Фінанси України. – 2006. – № 11. – С 77–89.

171. Іванюта С. М. Антикризове управління : навчальний посібник / С. М. Іванюта ; Мін-во освіти і науки України, Держ. комітет статистики України, Держ. академія статистики, обліку та аудиту, Полтавська філія. – К. : ЦУЛ, 2007. – 288 с.

172. Ігнатенко С.В. Математичне моделювання страхової діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/ignatenko-sv-matematichne-modelyuvannya-strahovoyi-dilnosti/>

173. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 12 місяців 2005 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/files/12m2005.pdf>

174. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 12 місяців 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/Zvit2006_insurance.pdf

175. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2002 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/files/Fin_markets_2002.pdf

176. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2003 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/files/Fin_markets_2003.pdf

177. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2004 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/files/2004.pdf>

178. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2007 рік та 1 квартал 2008 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/straxuvanja2007_1kv2008_last.pdf

179. Информатика: Учебник. - 3-е перераб. изд. /Под ред. И74 проф. Н.В. Макаровой. — М.: Финансы и статистика, 2001. — 768 с.

180. Исавнин А.Г. Моделирование убытка при перестраховании с пропорциональным делением риска [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/26__SSN_2008/Economics/34706.doc.htm

181. Камінський А. Б. Моделювання фінансових ризиків: Монографія.– К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. – 304 с.

182. Карпенко Н.М. Методичні підходи до антимонопольного контролю держави за процесами конкуренції та економічної концентрації / Н.М. Карпенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. - №12. – С.84-88.

183. Карпінський Б.А., Герасименко О.В. Фінансово-інвестиційний словник : Навчальний посібник . – Львів : Магнолія Плюс, 2005 . – 304 с.

184. Катренко А.В. Дослідження операцій : підручник / за наук. ред. В.В. Пасічника. 2-е видання, виправлене та доповнене. – Львів: «Магнолія 2006», 2007. – 480 с.

185. Кашенко О. Л. Соціально-економічні основи страхування : навч. посіб. / О. Л. Кашенко, В. А. Борисова. – Суми : Університетська книга, 1999. – 252 с.

186. Кириллова Н. Финансовая устойчивость и несостоятельность страховых компаний / Кириллова Н. // Страховое дело. – 2001. – № 5. – С. 17–21.
187. Клімов А. В. Контролінг у системі менеджменту у страховій компанії : дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08. 00. 08 – гроші, фінанси і кредит / А. В. Клімов ; Харківський нац. економ. ун-т. – Х, 2008. – 200 с.
188. Кнейслер О. Прагматизм фінансової стійкості страховика / О. Кнейслер // Світ фінансів. – 2009. – № 4. - С. 191–197.
189. Ковтун І. О. Основи актуарних розрахунків : навчальний посібник / І. О. Ковтун, М. Г. Денисенко, В. Г. Кабанов. - К. : "ВД "Професіонал", 2008. - 480 с.
190. Козловський С.В. Фінансова математика: навч. посібник. – К. : Знання України, 2006. – 308 с.
191. Козлюк А.М. Про розмежування понять «фінансовий» та «грошовий» потоки // Фінанси та кредит. – 2003. - №6(24). – С.17-20
192. Козьменко О. В. Порівняльна характеристика видів страхування в Україні, Росії, Франції та країнах ЄС / О. В. Козьменко, А. О. Бойко // Зовнішня торгівля: право та економіка. Науковий журнал. – К., УДУФМТ. – №1(42). – 2009. – С. 53–59.
193. Козьменко О. В. Рейтингування страхових компаній і розрахунок страхових тарифів на базі використання економіко-математичних методів [Текст] : монографія / О.В.Козьменко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 95 с..
194. Козьменко О. В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку : монографія / О. В. Козьменко. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 350 с.
195. Козьменко О. В. Страхування і страховий ринок: термінологія, законодавство і динаміка розвитку / О. В. Козьменко. – Суми : Ділові перспективи, 2006. – 68 с.

196. Козьменко О. В. Управління конкурентоспроможністю страхових компаній / О. В. Козьменко, А. О. Бойко, О. О. Капшук // Управління фінансами в умовах вступу до СОТ: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 жовтня 2009 р.). – Х. : ХНЕУ, 2009. – С. 69–71.

197. Козьменко О. В. Управління життєвим циклом страхової компанії у взаємозв'язку із фазами життєвого циклу страхових послуг [Текст] / О. В. Козьменко, О. В. Меренкова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. Т. 26. – Суми : УАБС НБУ. – 2009. – С. 238-242.

198. Козьменко О.В. Моделювання конкурентоспроможності страхових компаній з використанням синергетичного підходу [Текст] / О. В. Козьменко, О. В. Меренкова, Г. В. Кравчук // Современные проблемы управления производством : тезисы докладов IV Международной научно-практической конференции (22-23 октября 2009 года). – Донецк, ДонНТУ, 2009. – С. 197–200.

199. Козьменко О.В., Кузьменко О.В. Використання структурного моделювання при дослідженні показників страхового ринку і ринку банківських послуг [Текст] // Актуальні проблеми економіки. - №5(119). – 2011. – С.284-292.

200. Козьменко О.В., Кузьменко О.В. Математична формалізація оцінки рівня конкуренції ринку перестраховування України / О.В. Козьменко, О.В. Кузьменко // Страховий ринок України в умовах фінансової глобалізації : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (10-11 квітня 2014 р., м. Київ). – К. : Лазурит Поліграф, 2014. – С. 154-157.

201. Козьменко О.В., Меренкова О.В. Використання байєсівського аналізу при формуванні рейтингової оцінки страхових компаній [Текст] // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Т. 24. – Суми: УАБС НБУ. – 2009. – С. 62-66.

202. Козьменко О.В., Меренкова О.В. Формування пріоритетів страхового ринку України у відповідності з програмами розвитку страхового ринку Solvency I та Solvency II [Текст] // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – 2008. – Випуск 21, частина 2. – С. 198-202.
203. Козьменко О.В., Меренкова О.В., Доценко Т.В. Визначення фінансового потоку відносно роботи банку та страхової компанії [Текст] // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. - Житомир: ЖДТУ, 2008. – №4 (46). – С. 277-288.
204. Козьменко С. М. Стратегічний менеджмент банку : [Текст] : навчальний посібник / С. М. Козьменко, Шпиг Ф. І., Волошко І. В. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 734 с.
205. Коломин Е. В. Словарь страховых терминов / Е. В Коломин, В. В. Шахов. – М. : Финансы и статистика, 1991. – 305 с.
206. Конюховский П.В. Микроэкономическое моделирование банковской деятельности. – СПб.: Питер. – 2001. – С.147
207. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. Анализ, планирование, внедрение, контроль [Текст] / Ф.Котлер. – 2-е рус. изд.; 9-е междунар. изд. – СПб. : Питер Ком, 2004. – 896 с.
208. Котлобовский И. Б. Рисковый подход к оценке платежеспособности страховой компании / И. Б. Котлобовский, А. Е. Сметанин // Финансы. –2007. – № 6. – С. 39–43.
209. Кошеленко В. О. Дифференциация факторов конкурентоспособности предприятия на основе временного фактора // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - №8. – С.85-96.
210. Кравчук Г.В., Меренкова О.В., Кругловенко О.О. Залучення страхових компаній до євроінтеграційних процесів за допомогою перестрахових операцій [Текст] // «Управління фінансами в умовах вступу до СОТ». – Харків, ХНЕУ, 2009 р. – С.81-82.

211. Крамущенко, В. И. Многоканальные системы передачи информации : конспект лекций / В. И. Крамущенко, Л. Я. Новосельцев, В. Н. Смирнов. – Л. : ЛЭТИ, 1983. – 48 с.
212. Краткий внешнеэкономический словарь-справочник. - М. : Международные отношения. - 1996. – 89 с.
213. Кудрявцев А. А. Актуарные модели финансовой устойчивости страховых компаний / А. А. Кудрявцев. – СПб. : Институт страхования, 1997. – 62 с.
214. Кузьменко О. В. Актуарні розрахунки : навчальний посібник / Козьменко О.В., Кузьменко О. В. – Суми : Університетська книга, 2011. – 224 с.
215. Кузьменко О. В. Аналіз та прогнозування попиту і пропозиції на страховому ринку / О.В. Кузьменко, А.В. Матюшенко // Матеріали І міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні фактори зростання конкурентоспроможності». Т.2, 14-15 лютого 2013 р. – Дніпропетровськ. – С.107-109.
216. Кузьменко О. В. Визначення ризику банківської установи щодо використання її послуг для легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму в ході інспектування [Текст] : монографія / [С.О. Дмитров, Л.Г. Левченко, Т.А. Медвідь, О. В. Кузьменко, А.О.Бойко]; під загальною редакцією за заг. ред. О.М. Бережного. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – 103 с.
217. Кузьменко О. В. Дослідження проблем і визначення рівня відкритості ринку перестраховування на основі гравітаційного моделювання // Вісник Української академії банківської справи. - 2013. - N 1. - С. 125-134.
218. Кузьменко О. В. Математична формалізація рівня конкуренції ринку перестраховування / О.В. Козьменко, О.В. Кузьменко // Збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції "Страховий ринок в умовах фінансової глобалізації" (10-11 квітня 2014 р.): Київ, ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана". С. 154-156.

219. Кузьменко О. В. Методичні підходи до оцінки рівня конкуренції ринку перестраховування України [Текст] / О. В. Кузьменко, Т. В. Доценко // Наука і інформаційному просторі : матеріали VII Міжнар. Наук.-практ. конф., 29-30 верес. 2011 р. : в 7 т. – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2011. – Т. 6. – С. 96-100.

220. Кузьменко О.В. Дослідження проблем і визначення рівня відкритості ринку перестраховування на основі гравітаційного моделювання // Економіка і прогнозування. 2013. - №3. – С. 134-144.

221. Кузьменко О.В. Механізм урахування параметрів, знижуючих рівень ризику, при здійсненні оцінки на основі Байєсівського аналізу / Т.А. Медвідь, О.В. Кузьменко // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 травня 2011 р.) / ДВНЗ «УАБС НБУ». – Суми, 2011. – С. 91-93.

222. Кузьменко О.В. Оптимізація структури активного перестраховування України за напрямками (країнами) // Проблеми економіки. 2013. - №1. – С.91-98.

223. Кузьменко О.В. Проблеми створення і використання електронних інформаційних ресурсів для потреб аналітиків і науковців [Текст] / О.В. Козьменко, О.В. Кузьменко, К.М. Жулінська // Вісник Української академії банківської справи. – Суми, 2012. – №1(32). – С. 90–96;

224. Кузьменко О.В. Теоретичні підходи та практичні рекомендації до оцінки та прогнозування місткості ринку / Кузьменко О.В. // Інвестиції: практика та досвід, 2013. – 4. – С. 19–23;

225. Кузьменко О.В. Формування методологічних засад концепції регулювання активного перестраховування на основі застосування нечітких когнітивних карт // Економіка і держава. 2013. – №6. – С. 9-13.

226. Кузьменко О.В., Асанов С.А. Моделювання конкурентних стратегій поведінки учасників ринку перестраховування // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць : Вип. 37 / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія

банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. – С. 109-115.

227. Кузьменко О.В., Євтушенко А.В. Моделювання рівня стабільності банківської системи України на основі декомпозиційного аналізу // Інвестиції: практика та досвід. 2014. - №2. – С.19-23.

228. Куликов С. В. Финансовый анализ страховых организаций : учеб. пособие / С. В Куликов. - Ростов-на-Дону. : Феникс ; Новосибирск : Сибирское соглашение, 2006. – 224 с.

229. Курицкий Б.Я. Поиск оптимальных решений средствами Excel 7.0. – СПб.: ВHV, 1997. – 384 с.

230. Кучма М. І. Математичне програмування : приклади і задачі . навч. посіб. – Львів : «Новий Світ-2000» . 2007 , – С. 344 (273-279).

231. Лайков А. Ю. Как обеспечить приоритет интересов потребителей перестраховочных услуг / А. Ю. Лайков // Финансы. – 2005. – № 10. – С. 49–52.

232. Лдаччук Н. Г., Малькоская М. А. Проблемы и пути государственного регулирования процессов слияния и конвергенции на финансовых рынках // Страховое право. - 2002. – № 1.- С. 16.

233. Лельчук А. Моделирование в страховании жизни [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.actuary-al.ru/info/n1109051.pdf>

234. Лесняков Г. Л. Стратегия Западно-Европейской интеграции и отношение к России // Экономика. – 1998. - № 1.

235. Луконин С. В. Финансовая устойчивость страховых компаний и пути ее повышения / С. В. Луконин. – Страховое дело. – 2003. – № 5. – С. 28–31.

236. Луконин С. В. Формализация и совершенствование методики расчета маржи платежеспособности страховой компании / С. В. Луконин // Страховое дело. – 2003. – № 8.

237. Майэр Э. Контроллинг как система мышления и управления / Э. Майэр. – М. : Финансы и статистика, 1993. – 560 с.

238. Мак Т. Математика ризикового страхування / пер. с нем. / Т. Мак. – М. : ЗАО «Олим-Бизнес», 2005. – 432 с.
239. Манес А. Основы страхового дела /А. Манес. – М., 1992. –112 с.
240. Маркетинг у банку : монографія / Васильєва Т.А., Козьменко О.В. та ін. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. – 15,2 д.а.
241. Маркетинг у банку : монографія / Козьменко О.В., Кузьменко О.В. та ін., за ред. Васильєвої Т.А.– Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – 15,1 д.а.
242. Матвійчук А. В. Аналіз і управління економічним ризиком: Навч. посібник / МОН.– К.: Центр навчальної літератури, 2005.– 224 с.
243. Математические методы в социально-экономических исследованиях [Текст] : сборник научных статей / под ред. проф. С. М. Ермакова и д-ра физ.-мат. наук В. Б. Меласа. – Санкт-Петербург, ТОО ТК «Петрополис», 1996. – С.8-33.
244. Машина Н. І. Міжнародне страхування / Н. І. Машина. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 504 с.
245. Меренкова О. В. Використання Байєсовського аналізу як методу прийняття рішень в умовах ризику [Текст] / О. В. Меренкова // Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції «Наука: теорія і практика 2006». Том 5. – Економічні науки. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – С.51-53.
246. Меренкова О. В. Інтервальні оцінки ризиків в інноваційних банківських проектах [Текст] // Вісник НБУ. – 2007. – №12. – С. 40-42.
247. Меренкова О. В. Моделювання оцінки операційного ризику комерційного банку [Текст] : монографія / [О.С.Дмитрова, К.Г.Гончарова, О. В. Меренкова, А.О.Бойком та ін.]; під загальною редакцією за заг. ред. С.О.Дмитрова. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 264 с.
248. Меренкова О. В. Моделювання рівноваги ринку перестраховування [Текст] / О. В. Меренкова // Інформаційні технології в освіті, науці і техніці : матеріали VII Всеукраїнської конференції молодих науковців ІТОНТ-2010. – Черкаси : ЧДНУ, 2010. – С. 99–100.

249. Меренкова О. В. Оцінка рівня конкурентоспроможності страхової компанії на основі синергетичного підходу та математичної формалізації конкурентних переваг [Текст] / О. В. Козьменко, О. В. Меренкова, Г. В. Кравчук // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Особливості функціонування національних фінансових систем в умовах поглиблення глобалізаційних процесів». Частина 1. – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2010. – С.383-385.

250. Меренкова О. В. Оцінка рівня конкурентоспроможності страхової компанії на основі синергетичного підходу та математичної формалізації конкурентних переваг / О. В. Козьменко, О. В. Меренкова, Г. В. Кравчук // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України: електронне наукове фахове видання [Електронний ресурс] / Національний університет державної податкової служби України; гол. ред.: П.В. Мельник. – 2009. – № 2. – С.141-147.

251. Меренкова О. В. Факторний аналіз імовірнісної оцінки ризику використання послуг банків для легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму / О. В. Меренкова, Т. А. Медвідь, А. О. Бойко // Науково-практичний журнал Вісник Національного банку України. – 2010. – № 11(177). – С. 46–52.

252. Меренкова О.В. Вплив інноваційних технологій на фінансові потоки банківської установи // Актуальні проблеми економіки. - №6. – 2008. – С.234-240.

253. Меренкова О.В. Статистика: банківський досвід [Текст] : навчальний посібник : у 2 ч. / О.В. Козьменко, О.В. Меренкова ; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи НБУ». Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009.

254. Меренкова О.В. Трансформація ринку перестраховування в умовах глобалізаційних процесів // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – Т. 28. – С. 250–253.

255. Мескон М. Х. Основы менеджмента [Текст] : пер. с англ. / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 2007. – 720 с.
256. Методи, моделі та інформаційні системи в економіці і освіті: монографія / кол. авторів; за заг. ред. д-ра тех. наук, проф. В.М. Чаплиги. – К.: УБС НБУ, 2013. – 227 с.
257. Методика формування резервів із страхування життя Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 27.01.2004 № 24 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews\[pointer\]=40&tx_ttnews\[tt_news\]=4459&tx_ttnews\[backPid\]=792&cHash=32d5b62393](http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews[pointer]=40&tx_ttnews[tt_news]=4459&tx_ttnews[backPid]=792&cHash=32d5b62393)
258. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / Перекл. З англ. – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 1998
259. Мних М. В. Страхування як механізм надання гарантій підприємницької діяльності та соціального захисту населення : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / М. В. Мних. – К. : Знання України, 2004. – 428 с.
260. Моделювання конкурентоспроможності страхових компаній з використанням синергетичного підходу [Текст] / О. В. Козьменко, О. В. Меренкова , Г. В. Кравчук // Управление соціально-економічними системами: проблемы и решения : монографія / под. общ. ред. Е. В. Мартяковой . – Донецк : ГВУЗ «ДонНТУ», 2009. – С. 620–622.
261. Моделювання місткості ринку перестраховування України [Текст] / Кузьменко О.В. // Економічне моделювання та інформаційні технології в управлінні соціально-економічними процесами: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-ти річчю СУЕМ. – Черкаси: СУЕМ, 2012. – С. 56–58.
262. Моделювання оцінки операційного ризику комерційного банку [Текст] / О. С. Дмитрова, К. Г. Гончарова, О. В. Меренкова, Т. А. Медвідь, А. О. Бойко, С. В. Вахнюк за заг. ред. С. О. Дмитрова . – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 269 с.

263. Моделювання оцінки ризиків використання банків з метою легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму [Текст] : монографія / С. О. Дмитров, О. В. Меренкова, Л. Г. Левченко, Т. А. Медвідь ; під загальною редакцією О. М. Бережного. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 75 с.

264. Моисеенко, И. В. Подходы к определению понятия емкости рынка/ И. В. Моисеенко, Е. В. Носкова //Маркетинг в России и за рубежом. - 2010. - N 4. - С. 10-18.

265. Морозко Н. Й. Методология управления финансами страховой системы / Н. Й. Морозко // автореф. дис. на соискание степени докт. экон. наук : спец. 08.00.10. – М., 2007. – 49 с.

266. Мосей Г. Процессы глобализации и регионализации в мировой экономике // Экономист. – 2006. - № 9.

267. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник : У 2 т. Т. 2 / За ред. С.В. Мочерного . – Львів : Світ , 2006 . – 568 с.

268. Мурина Н. Н. Страховое дело: учеб. пособие / Н. Н. Мурина, А. А. Роговская. – Мн. : ИВЦ Минфина, 2005. – 246 с.

269. Нагайчук Н. Г. Управління капіталом страхової компанії / Н. Г. Нагайчук // Фінанси України. – 2008. – № 11. – С. 106–116.

270. Наконечний С. І., Савіна С. С. Математичне програмування: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2003. – 452 с.

271. Нечипорук Л. В. Теорія та практика страхового ринку в Україні : монографія / Л. В. Нечипорук. – Харків : Вид-во Нац. Ун-ту внутр. справ, 2004. – 300 с.

272. Никулина Н. Н. Страхование. Теория и практика : учебное пособие / Н. Н. Никулина, С. В. Березина. - 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 511 с.

273. Нові вектори розвитку страхового ринку України [Текст] / Козьменко О.В., Козьменко С.М., Васильєва Т.А. та ін. – Суми: Університетська книга, 2012. – 388 с.
274. Овчаренко. Н. Е. Модели современных интеграционных процессов. - М. : Проспект, 2003.- 451 с.
275. Орланюк-Малицкая Л. А. О понятиях и факторах финансовой устойчивости страховых компаний / Л. А. Орланюк-Малицкая // Вестник финансовой академии. – 1998. – № 1. – С. 33–39.
276. Орланюк-Малицкая Л. А. Платежеспособность страховой организации / Л. А. Орланюк-Малицкая. – М. : Анкил, 1994. – 245 с.
277. Осадець С. С. Предполагаемое влияние вступления Украины в ВТО на развитие национального рынка страховых услуг / С. С. Осадець // Материалы V Международного Ялтинского форума участников страхового рынка, 2005. – С. 24–25.
278. Осадець С. С. Страхування : підручник / керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 599 с.
279. Осоргин А.Е. Моделирование. Основные понятия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ossorgin.narod.ru/>
280. Оцінка та управління ризиком використання послуг для легалізацією кримінальних доходів або фінансування тероризму в комерційному банку [Текст] / С. О. Дмитров, О. В. Меренкова, Т. А. Медвідь, О.М.Ващенко // під загальною редакцією О. М. Бережного. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010.
281. Охріменко М.Г., Дзюбан І.Ю. Дослідження операцій : навчальний посібник. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 184 с.
282. Палкин А. В. Функциональная взаимосвязь показателей и факторов финансирования устойчивости страховой организации / А. В. Палкин // Финансы. – М., 2008. – № 12. – С. 45–48
283. Панков В. А. Контролінг і бюджетування фінансово-господарської діяльності підприємства : навч. посібник / В. А. Панков, С.

Я. Єлецьких, Н. М. Михайличенко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 112 с.

284. Петренко С. Н. Контроллинг : учебное пособие / С. Н. Петренко. – К. : Ника-Центр : Эльга, 2003. – 328 с.

285. Петришина Т.О. Страхування промислових підприємств від ризиків втрат майна і доходів : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Т.О. Петришина. – К., 2010. – 218 с.

286. Підсумки діяльності страхових компаній за 2008 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/pidsumky_SK.pdf

287. Підсумки діяльності страхових компаній за 2009 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/pidsumky_SK_2009.pdf

288. Підсумки діяльності страхових компаній за 2010 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/pidsumky_SK_2010.pdf

289. Плиса В. Й. Страхування : навч. посібн. – К. : Каравела, 2005. – 392 с.

290. Плиса В. Й. Страхування: навч. посіб. / В. Й. Плиса. – К. : Каравела, 2005. – С.129-142.

291. Плущевская Ю., Старикова Л. Исследование финансовых потоков в российской экономике // Вопросы экономики. – 1997. - №12. – С.119

292. Податковий кодекс від 2 грудня 2010 рок № 2755-VI [Електрон, ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>

293. Познякова Л.О. Перестраховання: тенденції розвитку та шляхи вдосконалення / Л.О. Познякова, Ю.М. Коваленко // Актуальні проблеми економіки (укр.). – 2006. – № 12. – С.53-60.

294. Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності, диверсифікованості та якості активів, якими представлені страхові резерви з видів страхування, інших, ніж страхування життя Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 08.10.2009 № 741 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews\[tt_news\]=11551&tx_ttnews\[backPid\]=64&cHash=7447873722](http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews[tt_news]=11551&tx_ttnews[backPid]=64&cHash=7447873722)

295. Портер М. Е. Конкуренция [Текст] : пер. с англ / М. Е. Портер. – М. : Вильямс, 2000. – 495 с.

296. Порядок і правил формування, розміщення та обліку страхових резервів з обов'язкового страхування цивільної відповідальності за ядерну шкоду Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 13.11.2003 № 123 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews\[pointer\]=41&tx_ttnews\[tt_news\]=4535&tx_ttnews\[backPid\]=792&cHash=1a680093e0](http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews[pointer]=41&tx_ttnews[tt_news]=4535&tx_ttnews[backPid]=792&cHash=1a680093e0)

297. Правила розміщення страхових резервів із страхування життя Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 26.11.2004 № 2875 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews\[pointer\]=38&tx_ttnews\[tt_news\]=2856&tx_ttnews\[backPid\]=792&cHash=24772ec5bc](http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews[pointer]=38&tx_ttnews[tt_news]=2856&tx_ttnews[backPid]=792&cHash=24772ec5bc)

298. Правила формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 17.12.2004 № 3104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews\[pointer\]=37&tx_ttnews\[tt_news\]=2829&tx_ttnews\[backPid\]=792&cHash=33681c3712](http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews[pointer]=37&tx_ttnews[tt_news]=2829&tx_ttnews[backPid]=792&cHash=33681c3712)

299. Практичне застосування Байєсівського аналізу при здійсненні фінансового моніторингу в банках [Текст] : монографія / [О. В. Кузьменко, Т.А. Медвідь, Л.Г. Левченко, А.О.Бойко]; під загальною редакцією за заг. ред. С.О.Дмитрова. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – 46 с.

300. Приймак В.І. Математичні методи економічного аналізу: навч. посіб. / В.І. Приймак. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 296 с.
301. Про вимоги до рейтингу фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів проект розпорядження Держфінпослуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>
302. Про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України Указу Президента України від 11 грудня 2002 року № 1153/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
303. Про додаткові заходи щодо боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом Указ Президента № 532/2001 від 19.07.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=532%2F2001>
304. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом Закон України № 249-IV від 28.11.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=249-15>
305. Про застосування іноземної валюти в страховій діяльності Постанова Національного банку України № 135 від 11.04.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
306. Про затвердження Вимог до рейтингів фінансової надійності (стійкості) страховиків та перестраховиків-нерезидентів Розпорядження Держфінпослуг від 03.12.2004 № 2885 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>
307. Про затвердження Вимог до рейтингу фінансової надійності (стійкості) страховика-нерезидента, який має право здійснювати страхову діяльність в Україні Розпорядження Держфінпослуг від 28.08.2007 № 7924 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>
308. Про затвердження Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами та Програми розвитку

системи пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами» Розпорядження Держфінпослуг від 15.07.2010 р. № 585 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>

309. Про затвердження Положення про Будівельний страховий пул : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 09.07.2009 № 542 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0768-09>

310. Про затвердження Положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України Постанові Кабінету Міністрів від 3 лютого 2010 р. № 157 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

311. Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу фінансовими установами Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 05. 08. 2003 № 25 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews\[pointer\]=16&tx_ttnews\[tt_news\]=4281&tx_ttnews\[backPid\]=64&cHash=b10a1b0913](http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews[pointer]=16&tx_ttnews[tt_news]=4281&tx_ttnews[backPid]=64&cHash=b10a1b0913)

312. Про затвердження Порядку застосування Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України штрафів за невиконання (неналежне виконання) вимог Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом" Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 13.11.2003 № 120 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews\[pointer\]=15&tx_ttnews\[tt_news\]=4238&tx_ttnews\[backPid\]=64&cHash=0a0133150a](http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews[pointer]=15&tx_ttnews[tt_news]=4238&tx_ttnews[backPid]=64&cHash=0a0133150a)

313. Про затвердження Порядку надання страховиками (цедентами, перестраховальниками) інформації про укладені договори перестраховання з страховиками (перестраховиками) нерезидентами до Держфінпослуг Розпорядження Держфінпослуг від 04.06.2004 №914 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>

314. Про затвердження Порядку погодження в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України договорів перестраховання з перестраховиками-нерезидентами для перерахування (купівлі) іноземної валюти страховиками-резидентами та страховими (перестраховими) брокерами-резидентами Розпорядження Держфінпослуг від 03.06.2005 № 4123 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>

315. Про затвердження Порядку проведення перевірок з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг №26 від 05.08.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
[http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews\[pointer\]=16&tx_ttnews\[tt_news\]=4236&tx_ttnews\[backPid\]=64&cHash=24cecb1538](http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews[pointer]=16&tx_ttnews[tt_news]=4236&tx_ttnews[backPid]=64&cHash=24cecb1538)

316. Про затвердження Порядку реєстрації договорів перестраховання проект розпорядження Держфінпослуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>

317. Про затвердження Порядку складання звітних даних страховиків Розпорядження Держфінпослуг від 03.02.2004 р. № 39 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>

318. Про затвердження Порядку та вимог щодо здійснення перестраховання у страховика (перестраховика) нерезидента : Постанова Кабінетна Міністрів України від 4.02.2004 р. № 124 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124-2004-%EF>.

319. Про заходи щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом Указ Президента № 1199/2001 від 10.12.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1199%2F2001>

320. Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню

тероризму Указ Президента № 740/2003 від 22.07.2003 [Електронний ресурс].
– Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=740%2F2003>

321. Про обов'язкове страхування цивільної відповідальності за ядерну шкоду : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.06.2003 № 953 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=953-2003-%EF>

322. Про оподаткування прибутку підприємств змінами до Закону [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

323. Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18.

324. Пфайффер К. Введение в перестрахование / К. Пфайффер. – М. : Анкил, 2002. – 328 с.

325. Рейтман Л. И. Страхование дело : учебник; под общ. ред. проф. Л. И. Рейтмана. – М. : Банковский и биржевой центр, 1992. – 524 с.

326. Ржевський С.В. Дослідження операцій : підручник / С.В. Ржевський, В.М. Александрова. – К. : Академвидав, 2006. – 560 с.

327. Рибальченко С.А. Вибір функції розподілу для моделювання ризику в страхуванні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.econom.univ.kiev.ua/articles/EC/Rybalchenko/Distribution_Selection_For_Insurance_Risk_Modeling.pdf

328. Ротарь В.И., Шоргин С.Я. О перестраховании рисков и величине собственного удержания страховой компании // Экономика и математические методы. – 1996. - Том 32, выпуск 4, октябрь-декабрь. – С.124-131.

329. Самойловський А. Л. Комплексна оцінка фінансового стану страховика / А. Л. Самойловський // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – № 4. – С. 7–10.

330. Сербиновский Б. Ю. Страхование дело : учебное пособие для вузов / Б. Ю. Сербиновский, В. Н. Гарькуша. – Ростов-на-Дону: «Феникс», 2000. – 384 с.

331. Словарь коммерсанта: Толковый русско-английский и англо-русский / Сост. И.В.Липсиц. – М.: Машиностроение: ИНФРА-М, 1996
332. Сплетуков Ю. А. Страхование: учеб. пособие / Ю. А. Сплетуков, Е.Ф. Дюжиков – М. : ИНФРА-М, 2006. – 312 с.
333. Старк Д., Ведреш Б. Социальное время сетевых пространств: анализ последовательности формирования сетей и иностранных инвестиций в Венгрии, 1987–2001 гг. // Экономическая социология электронный журнал. - Том 6. № 1. - Январь 2005. - С.14-46. - Доступный з : < www.ecsoc.msses.ru >.
334. Старостіна А. О. Ризик-менеджмент : Теорія та практика : навч. посіб. / А. О. Старостіна, В. А. Кравченко ; Мін-во освіти і науки України, Нац. технічний ун-т України "КПІ". – К. : ІВЦ "Вид-во "Політехніка ", 2004. – 200 с.
335. Статистика: банківський досвід [Текст] : навчальний посібник : у 2 ч. / О.В. Козьменко, О.В. Меренкова ; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи НБУ». Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009.
336. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : монографія / Козьменко О.В., Козьменко С.М., Васильєва Т.А. та ін. – Суми : Університетська книга, 2011. – 388 с.
337. Страховий маркетинг : монографія / Козьменко О.В. та ін. – Суми : Університетська книга, 2013. – 11,5 д.а.
338. Страховий ринок України: стан та перспективи розвитку : монографія / [С. О. Булгакова, А. В. Василенко, Л. І. Василенко, С. В. Волосович, А. М. Єрмошенко та ін.] ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2007. – 460 с.
339. Суслов В. І. Державне регулювання страхового ринку України (липень 2003 – вересень 2004). Презентаційні слайди до доповіді Сусллова В. І. на IV Міжнародному форумі учасників страхового ринку (м. Ялта) (формат Microsoft PowerPoint) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/files/Yalta2.ppt>

340. Сулов В. І. Підсумки діяльності страхового ринку за 2008 рік. Проблеми, перспективи та нові напрямки державного регулювання страхової діяльності на 2009 рік. – презентація до виступу Голови Держфінпослуг Сулова В.І. на Всеукраїнській нараді органів державної влади та страхового бізнесу України (формат Microsoft PowerPoint) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/narada_14.04.09.ppt

341. Сулов В. І. Стан страхового ринку України: проблеми та питання» – презентація з виступу Голови Держфінпослуг Віктора Сулова на слуханнях парламентського комітету з фінансів і банківської діяльності «Про стан та перспективи розвитку страхового ринку України» (формат Microsoft PowerPoint) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dfp.gov.ua/files/Presentation_Suslov_11.06.04.ppt

342. Сухов В. А. Государственное регулирование финансовой устойчивости страховщиков: учебное пособие - М. : Издательский центр "Анкил", 1995. – 112 с.

343. Таркуцяк А. О. Страхування : навч. посіб. / А. О. Таркуцяк ; Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. – К. : Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інф. систем, менеджм. і бізнесу, 2000. – 115 с.

344. Теория статистики : учебник / под ред. проф. Шмойловой Р.А. – М. : Финансы и статистика, 1996. – С. 364-372.

345. Ткаченко Н. В. До визначення поняття «платоспроможність страхової компанії» / Н. В. Ткаченко // Регіональна економіка. – 2010. – № 2. – С. 100–105.

346. Ткаченко Н. В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній : теорія, методологія та практика : монографія / Н. В. Ткаченко: Нац. банк України. Ун-т банк, справи. – Черкаси : "Черкаський ЦНТЕГ. 2009. – 570 с.

347. Ткаченко Н. В. Проблеми та перспективи розвитку професійних перестраховиків в Україні / Н. В. Ткаченко // Світ фінансів. – 2007. – № 4. – С. 129-134.
348. Ткаченко Н. В. Розвиток перестраховання як важіль забезпечення фінансової стійкості страховиків / Н. В. Ткаченко // Фінанси України. – 2007. – № 3. – С. 118–123.
349. Ткаченко Н. В. Страховання : навч.посібник. – К. : Ліра-К, 2007. – 376 с.
350. Ткаченко Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній : теоретичні підходи / Н. В. Ткаченко // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 104–121.
351. Трансформація ринку перестраховання в умовах глобалізаційних процесів [Текст] / Меренкова О.В. // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – Т. 28. – С. 250–253
352. Тронин Ю. Н. Основы страхового бизнеса / Ю. Н. Тронин. – М. : Издательство «Альфа-Пресс», 2006. – 472 с.
353. Турбиной К. Е. Теория и практика страхования : учебн. пос. – М. : Анкил, 2003 – 704 с.
354. Управління ризиками банків [Текст] / Єпіфанов А.О, Васильєва Т.А., Козьменко С.М., Кузьменко О.В. та ін. // Т.2: Управління ринковими ризиками та ризиками системних характеристик. – Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ" , 2012.
355. Управління ризиками банків [Текст] / Єпіфанов А.О, Васильєва Т.А., Козьменко С.М., Кузьменко О.В. та ін. // Т.1. Управління ризиками базових банківських операцій. – Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2012.
356. Уткин Э. А. Риск-менеджмент : учебник / Э. А. Уткин ; Ассоциация авторов и издателей "Тандем". – М. : Экмос, 1998. – 288 с.
357. Факторний аналіз імовірнісної оцінки ризику використання послуг банків для легалізації кримінальних доходів або фінансування

тероризму [Текст] / О. В. Меренкова, Т. А. Медвідь, А. О. Бойко. – Вісник Національного банку України, 2010. – 6 с.

358. Фарр Дж. "Регулирование страхования и защита потребителя" / "Страховое ревю". – 1997. - №7. - с.15.

359. Федорова Т. А. Основы страховой деятельности : учебник /Отв. ред. проф.Т. А. Федорова. – М. : Издательство БЕК, 2002. – 768 с.

360. Федорова Т. А. Страхование : ученик / под ред. Т. А. Федоровой. – 2-е изд.,перераб. и доп. – М. : Экономистъ, 2004. – 875 с.

361. Финансы: Учебн. для вузов / Под ред.. М.В. Романов кого, О.В.Врублевской, Б.М.Сабанти. – М.: Перспектива; Юрайт, 2000.

362. Фольмут Х. Й. Инструменты контроллинга от А до Я : пер. с нидер / Х. Й. Фольмут. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 288 с.

363. Формування інтегрального підходу до оцінки конкурентоспроможності страхових і перестрахових компаній [Текст] / Козьменко О.В., Меренкова О. В. // Вісник Української академії банківської справи. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – № 1(28). – С. 124–129.

364. Фурман В. М. Страховий ринок України: проблеми становлення та стратегія розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.04.01 / Фурман Василь Миколайович. – К. : Державна установа "Інститут економіки та прогнозування НАНУ", 2006. – 33 с.

365. Фурман В. М. Страхування : теоретичні засади та стратегія розвитку : монографія / В. М. Фурман. – К. : КНЕУ, 2005. – 296 с.

366. Хейфец. В. Л, Овденко. А. А. Международная интеграция - Спб. : ГУАП, 2003. - 68с.

367. Хэмптон Д. Финансовое управление в страховых компаниях. Перевод с англ. /Д. Хэмптон. – М. : Анкил, 1995. – 263 с.

368. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. №435-IV [Електрон, ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>

369. Цигилик І. І. Контролінг : навч. посіб. / І. І. Цигилик ; Мін-во освіти і науки України, Ін-т менеджменту та економіки "Галицька академія". – К. : ЦНЛ, 2004. – 76 с.
370. Цобер І. Ю. Аналіз підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - №6. – С.151-155.
371. Цогла О. О. Формування конкурентних переваг підприємства шляхом диверсифікації його діяльності // Актуальні проблеми економіки. – 2006. - №4. – С.104-109.
372. Черняк О.І., Шпирко В.В., Щур Д.О. Оцінка ймовірності банкрутства страхових компаній методом послідовних наближень в марківському середовищі // Вісник Львівської державної фінансової академії. – 2006. - №10. – С.358-365.
373. Шахов В. В. Страхование / В. В. Шахов. – М. : Страховой полис ; ЮНИТИ, 1997. – 311 с.
374. Шахов В. В. Страхование : учебник для вузов / В. В. Шахов. – М.: ЮНИТИ, 2003. – 311 с.
375. Шахов В. В. Теория и управление рисками в страховании / В. В. Шахов, В. Г. Медведев, А. С. Миллерман. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 224 с.
376. Шевчук О. О. Економіко-математичне моделювання діяльності страхової компанії : дисертація на здобуття ступеня к.е.н. : спец. 08.03.02 / Львівський національний університет імені Івана Франка / О. О. Шевчук. - Львів, 2003.– 187 с.
377. Шелехов К. В. Страхование : учебное пособие / К. В. Шелехов, В. Д. Бигдаш. – К. : МАУП, 1998. – 424 с.
378. Шихов А. К. Страхование: учеб. пособие для вузов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 431 с.

379. Шірінян Л. В. Визначення фінансової стійкості страхових компаній і підприємств / Л. В. Шірінян // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 70–81.
380. Шірінян Л. В. Фінансова надійність і фінансова стійкість страховиків / Л. В. Шірінян // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 9. – С. 173-179.
381. Шірінян Л. Комплексна оцінка фінансової стійкості страхових компаній / Л. Шірінян, А. Глущенко // Економіка України. – 2005. – № 9. – С. 31–38.
382. Шірінян, Л.В. Вплив кількості страховиків на ефективність страхової галузі України/ Л. В. Шірінян //Актуальні проблеми економіки. - 2011. - N 12. - С. 303-312.
383. Шірінян, Л.В. Оцінка впливу конкуренції на макроекономічні показники страхоої галузі України/ Л. В. Шірінян //Формування ринкових відносин в Україні. - 2011. - N 12. - С. 153-159.
384. Шоргин С.Я. Асимптотические оценки оптимальных страховых тарифов на основе факторизационной модели индивидуального иска // Экономика и математические методы. – 1996. - Том 32, выпуск 3, июль-сентябрь. – С.127-137.
385. Шумелда Я. Основи актуарних розрахунків : навч. посіб. [для студентів спеціальності "Фінанси" (спеціалізація "Страхова справа")] / Я. Шумелда. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2003. – 160 с.
386. Шумелда Я. П. Страхування : навч. посіб. Видання друге, розширене. – К. : Міжнародна агенція „БІЗОН", 2007. – 384 с.
387. Штофф В.А. Моделирование и философия: монография, Наука, 1966 г.
388. Щербаков В. А. Страхование : учеб. пособ. / В. А. Щербаков, Е. В. Костяева. – М. : КНОРУС, 2007. – 312 с
389. Юрченко Л. А. Финансовый менеджмент страховика : учеб. пособ. для вузов / Л. А. Юрченко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 199 с.

390. Яковлева Т. А. Страхование : учеб. пособ. / Яковлева Т. А., Шевченко О. Ю. – М : Экономистъ, 2004. – 217 с.

391. Яшина Н. М. Страховой портфель как основа обеспечения финансовой устойчивости страховой организации / Н.М. Яшина // Финансы и кредит. – 2007. – № 20/260. – С. 84-86.

ДОДАТКИ

Додаток В
Об'єкти ринку перестраховування в Україні

Таблиця В.1

Аналіз об'єктів (видів страхування, які перестраховуються) вітчизняного перестрахового ринку в 2003 р. [176, 76]

Показники	Рік		
	2003		
	Частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам, тис. грн., у т. ч.:	перестраховикам- нерезидентам	перестраховикам- резидентам (внутрішнє перестраховування)
Всього з усіх видів страхування:	5416900,0	3175900,0	2241000,0
Види страхування інші, ніж страхування життя	5393000,0	3152000,0	2241000,0
Страхування життя	23900,0	23900,0	0,0
Всього з добровільних видів страхування (крім життя):	5244400,0	3065300,0	2179100,0
Добровільне майнове страхування	4854000,0	2746300,0	2107700,0
у т. ч. сплачено за фінансовими ризиками	3112300,0	1944700,0	1167600,0
Добровільне страхування відповідальності	300500,0	241800,0	58700,0
Добровільне особисте страхування	89900,0	77200,0	12700,0
Всього з недержавного обов'язкового страхування:	148600,0	86700,0	61900,0
Державне страхування	0,0	0,0	0,0

Таблиця В.2

Аналіз об'єктів (видів страхування, які перестраховуються) вітчизняного перестрахового ринку в 2004 р. [177, 76]

Показники	Рік		
	2004		
	Частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам, тис. грн., у т. ч.:	перестраховикам- нерезидентам	перестраховикам- резидентам (внутрішнє перестраховування)
Всього з усіх видів страхування:	11674071,4	1907249,5	9766821,9

Продовж. табл. В.2

Види страхування інші, ніж страхування життя	11634054,7	1867278,7	9766776,0
Страхування життя	40016,7	39970,8	45,9
Всього з добровільних видів страхування (крім життя):	11480795,5	1788555,2	9692240,3
Добровільне майнове страхування	10252101,3	1544437,0	8707664,3
у т. ч. сплачено за фінансовими ризиками	6121560,1	991484,7	5130075,4
Добровільне страхування відповідальності	1196297,7	240183,2	956114,5
Добровільне особисте страхування	32396,5	3935,0	28461,5
Всього з недержавного обов'язкового страхування:	153259,2	78723,6	74535,6
Державне страхування	0,0	0,0	0,0

Таблиця В.3

Аналіз об'єктів (видів страхування, які перестраховуються) вітчизняного перестрахового ринку в 2005 р. [173, 76]

Показники	Рік		
	2005		
	Частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам, тис. грн., у т. ч.:	перестраховикам- нерезидентам	перестраховикам- резидентам (внутрішнє перестраховання)
Всього з усіх видів страхування:	6046971,3	676307,2	5370664,2
Види страхування інші, ніж страхування життя	6001765,4	631143,9	5370621,6
Страхування життя	45205,9	45163,3	42,6
Всього з добровільних видів страхування (крім життя):	5808209,5	507940,0	5300269,5
Добровільне майнове страхування	5498945,5	471073,7	5027871,8
у т. ч. сплачено за фінансовими ризиками	2737949,7	2582635,6	155314,2
Добровільне страхування відповідальності	261393,4	33254,4	228138,9
Добровільне особисте страхування	47870,6	3611,8	44258,8
Всього з недержавного обов'язкового страхування:	193556,0	123203,9	70352,1
Державне страхування	0,0	0,0	0,0

Таблиця В.4

Аналіз об'єктів (видів страхування, які перестраховуються) вітчизняного перестрахового ринку в 2006 р. [174, 76]

Показники	Рік		
	2006		
	Частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам, тис. грн., у т. ч.:	перестраховикам- нерезидентам	перестраховикам- резидентам (внутрішнє перестраховання)
Всього з усіх видів страхування:	5621621,1	561070,3	5060550,7
Види страхування інші, ніж страхування життя	5583896,7	523553,7	5060342,9
Страхування життя	37724,4	37516,6	207,8
Всього з добровільних видів страхування (крім життя):	5416466,8	438285,8	4978181,1
Добровільне майнове страхування	5121506,7	392948,1	4728558,6
у т. ч. сплачено за фінансовими ризиками	1976253,0	24795,9	1951457,1
Добровільне страхування відповідальності	249216,6	41248,2	207968,4
Добровільне особисте страхування	45743,6	4089,4	41654,1
Всього з недержавного обов'язкового страхування:	167429,8	85268,0	82161,9
Державне страхування	0,0	0,0	0,0

Таблиця В.5

Аналіз об'єктів (видів страхування, які перестраховуються) вітчизняного перестрахового ринку в 2007 р. [178, 76]

Показники	Рік		
	2007		
	Частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам, тис. грн., у т. ч.:	перестраховикам- нерезидентам	перестраховикам- резидентам (внутрішнє перестраховання)
Всього з усіх видів страхування:	6423957,2	769515,2	5654441,9
Види страхування інші, ніж страхування життя	6381860,1	727873,9	5653986,1
Страхування життя	42097,1	41641,3	455,8

Продовж. табл. В.5

Всього з добровільних видів страхування (крім життя):	6152177,4	604926,2	5547251,2
---	-----------	----------	-----------

Добровільне майнове страхування	5742901,3	525447,8	5217453,5
у т. ч. сплачено за фінансовими ризиками	2192692,4	52674,2	2140018,2
Добровільне страхування відповідальності	305501,0	71588,9	233912,1
Добровільне особисте страхування	103775,1	7889,4	95885,6
Всього з недержавного обов'язкового страхування:	229682,7	122947,8	106734,9
Державне страхування	0,0	0,0	0,0

Таблиця В.6

Аналіз об'єктів (видів страхування, які перестраховуються) вітчизняного перестрахового ринку в 2008 р. [286, 98, 76]

Показники	Рік		
	2008		
	Частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам, тис. грн., у т. ч.:	перестраховикам- нерезидентам	перестраховикам- резидентам (внутрішнє перестраховання)
Всього з усіх видів страхування:	9064608,2	1037829,6	8026778,6
Види страхування інші, ніж страхування життя	9005541,0	979059,8	8026481,2
Страхування життя	59067,2	58769,8	297,4
Всього з добровільних видів страхування (крім життя):	8739641,4	834359,1	7905282,3
Добровільне майнове страхування	7993961,9	681282,3	7312679,6
у т. ч. сплачено за фінансовими ризиками	2365613,1	55729,6	2309883,6
Добровільне страхування відповідальності	639134,3	136026,8	503107,5
Добровільне особисте страхування	106545,1	17049,9	89495,2
Всього з недержавного обов'язкового страхування:	265899,6	144700,7	121198,9
Державне страхування	0,0	0,0	0,0

Таблиця В.7

Аналіз об'єктів (видів страхування, які перестраховуються) вітчизняного перестрахового ринку в 2009 р. [287, 76]

Показники	Рік		
	2009		
	Частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам, тис. грн., у т. ч.:	перестраховикам- нерезидентам	перестраховикам- резидентам (внутрішнє перестраховання)
Всього з усіх видів страхування:	8888405,3	1133260,3	7755144,9
Види страхування інші, ніж страхування життя	8844078,7	1089376,6	7754702,1
Страхування життя	44326,5	43883,7	442,8
Всього з добровільних видів страхування (крім життя):	8403584,4	889723,1	7513861,3
Добровільне майнове страхування	7593846,6	723505,6	6870341,0
у т. ч. сплачено за фінансовими ризиками	1624137,0	41496,2	1582640,7
Добровільне страхування відповідальності	656308,4	145506,9	510801,5
Добровільне особисте страхування	153429,4	20710,6	132718,8
Всього з недержавного обов'язкового страхування:	440494,3	199653,5	240840,8
Державне страхування	0,0	0,0	0,0

Таблиця В.8

Аналіз об'єктів (видів страхування, які перестраховуються) вітчизняного перестрахового ринку в 2010 р. [288, 76]

Показники	Рік		
	2010		
	Частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам, тис. грн., у т. ч.:	перестраховикам- нерезидентам	перестраховикам- резидентам (внутрішнє перестраховання)
Всього з усіх видів страхування:	10745242,1	1036797,2	9708444,9
Види страхування інші, ніж страхування життя	10706146,5	998225,8	9707920,7
Страхування життя	39095,6	38571,5	524,1

Продовж. табл. В.8

Всього з добровільних видів страхування (крім життя):	10325807,3	774904,5	9550902,8
Добровільне майнове страхування	9539928,3	654696,5	8885231,8
у т. ч. сплачено за фінансовими ризиками	213996,0	95396,4	118599,6
Добровільне страхування відповідальності	594335,2	95786,1	498549,1
Добровільне особисте страхування	191543,8	24421,9	167121,9
Всього з недержавного обов'язкового страхування:	380339,2	223321,2	157018,0
Державне страхування	0,0	0,0	0,0

Таблиця В.9

Аналіз видів страхування, перестраховання за якими було здійснено за участю брокерів в 2006 р. [99, 76]

Показник	Рік					
	2006					
	Добровільне страхування				Обов'язкове страхування	Всього
	життя	особисте	майнове	відповідальності		
Перестрахові платежі (премії, внески), отримані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	7935,6	88566,4	17211,1	38217,7	151930,9
сплачені резидентами, тис. грн.	0,00	1309,29	66008,58	6823,78	1411,48	75553,11
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,00	6626,31	22557,85	10387,35	36806,25	76377,76
Страхові виплати (відшкодування), компенсовані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	0,0	284,2	0,0	0,0	284,2
сплачені резидентами, тис. грн.	0,00	0,00	8,80	0,00	0,00	8,80
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,00	0,00	275,40	0,00	0,00	275,40
Сума винагороди за надання посередницьких послуг у перестрахованні, отриманих брокером від перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	101,0	820,3	1896,4	1378,1	732,6	4928,5
сплачені резидентами, тис. грн.	101,00	803,56	1874,97	1356,77	729,50	4865,80

Продовж. табл. В.9

сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,00	16,78	21,47	21,37	3,10	62,72
Кількість договорів перестраховання, укладених брокером із перестраховиками резидентами та нерезидентами на користь перестраховальників, од, у т. ч.:	0	19	818	85	110	1033
з резидентами, од.	0	12	793	69	66	941
з нерезидентами, од.	0	7	25	16	44	92

Таблиця В.10

Аналіз видів страхування, перестраховання за якими було здійснено за участю брокерів в 2007 р. [99, 76]

Показник	Рік					
	2007					
	Добровільне страхування				Обов'язкове страхування	Усього
життя	особисте	майнове	відповідальності			
Перестрахові платежі (премії, внески), отримані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	4848,7	139593,0	75916,8	29583,5	249942,0
сплачені резидентами, тис. грн.	0,00	4362,30	92263,20	26308,80	324,80	123259,10
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,00	486,40	47329,80	49608,00	29258,70	126682,90
Страхові виплати (відшкодування), компенсовані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	0,0	1028,5	0,0	0,0	1028,5
сплачені резидентами, тис. грн.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,00	0,00	1028,50	0,00	0,00	1028,50
Сума винагороди за надання посередницьких послуг у перестрахованні, отриманих брокером від перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	24,6	4181,3	2703,2	933,6	7842,8
сплачені резидентами, тис. грн.	0,00	24,60	4181,34	2703,02	933,10	7842,06
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,00	0,00	0,00	0,20	0,50	0,70

Продовж. табл. В.10

Кількість договорів перестраховання, укладених брокером із перестраховиками резидентами та нерезидентами на користь перестраховальників, од, у т. ч.:	0	22	672	77	11	782
з резидентами, од.	0	22	671	74	3	770
з нерезидентами, од.	0	0	1	3	8	12

Таблиця В.11

Аналіз видів страхування, перестраховання за якими було здійснено за участю брокерів в 2008 р. [99, 76]

Показник	Рік					
	2008					
	Добровільне страхування				Обов'язкове страхування	Всього
	життя	особисте	майнове	відповідальності		
Перестрахові платежі (премії, внески), отримані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:						
сплачені резидентами, тис. грн.	1509,4	1018,7	171332,6	42120,2	47303,9	263284,8
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	51,4	71055,8	12554,5	1094,1	84755,8
Страхові виплати (відшкодування), компенсовані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:						
сплачені резидентами, тис. грн.	1509,4	967,3	100276,8	29565,7	46209,8	178529,0
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	0,0	18568,9	259,8	1936,5	20765,2
Сума винагороди за надання посередницьких послуг у перестрахованні, отриманих брокером від перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:						
сплачені резидентами, тис. грн.	0,0	0,0	128,9	0,0	0,0	128,9
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	0,0	18440,0	259,8	1936,5	20636,3
Сума винагороди за надання посередницьких послуг у перестрахованні, отриманих брокером від перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:						
сплачені резидентами, тис. грн.	130,6	58,8	4923,6	1314,5	2804,9	9232,4
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	23,0	711,0	94,9	162,1	991,0
сплачені нерезидентами, тис. грн.	130,6	35,8	4212,6	1219,6	2642,8	8241,4

Продовж. табл. В.11

Кількість договорів перестраховання, укладених брокером із перестраховиками резидентами та нерезидентами на користь перестраховальників, од, у т. ч.:	1	34	745	54	40	874
з резидентами, од.	0	15	607	16	8	646
з нерезидентами, од.	1	19	138	38	32	228

Таблиця В.12

Аналіз видів страхування, перестраховання за якими було здійснено за участю брокерів в 2009 р. [100, 76]

Показник	Рік					
	2009					
	Добровільне страхування				Обов'язкове страхування	Всього
	життя	особисте	майнове	відповідальності		
Перестрахові платежі (премії, внески), отримані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	775,6	136561,5	70962,3	91956,3	300255,7
сплачені резидентами, тис. грн.	0,0	1,6	32953,9	968,5	1508,7	35432,7
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	774,0	103607,6	69993,8	90447,6	264823,0
Страхові виплати, компенсовані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	0,0	24218,6	122,0	6062,0	30402,6
сплачені резидентами, тис. грн.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	0,0	24218,6	122,0	6062,0	30402,6
Сума винагороди, отриманих брокером від перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	46,6	6823,3	1279,2	3843,7	11992,8
сплачені резидентами, тис. грн.	0,0	0,2	626,1	40,5	67,6	734,4
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	46,4	6197,2	1238,7	3776,1	11258,4
Кількість договорів перестраховання, укладених брокером із перестраховиками резидентами та	0	12	347	81	56	496

нерезидентами на користь перестраховальників, од, у т. ч.:						
---	--	--	--	--	--	--

Продовж. табл. В.12

з резидентами, од.	0	2	153	14	7	176
з нерезидентами, од.	0	10	194	67	49	320

Таблиця В.13

Аналіз видів страхування, перестраховання за якими було здійснено за участю брокерів в 2010 р. [101, 76]

Показник	Рік					
	2010					
	Добровільне страхування				Обов'язкове страхування	Всього
життя	особисте	майнове	відповідальності			
Перестрахові платежі (премії, внески), отримані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:						
сплачені резидентами, тис. грн.	0,0	512,3	90372,9	16827,7	120498,8	228211,7
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	0,0	10415,1	1874,7	225,6	12515,4
Страхові виплати (відшкодування), компенсовані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:						
сплачені резидентами, тис. грн.	0,0	0,0	79188,7	59,3	5705,2	84953,2
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	0,0	162,1	0,0	0,0	162,1
Сума винагороди, отриманих брокером від перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:						
сплачені резидентами, тис. грн.	0,0	19,5	6325,0	1294,0	2381,5	10020,0
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	0,0	851,3	63,7	158,2	1073,2
Кількість договорів перестраховання, укладених брокером із перестраховиками резидентами та нерезидентами на користь перестраховальників, од, у т. ч.:						
з резидентами, од.	0	8	334	79	39	460
з нерезидентами, од.	0	0	163	14	0	177
з нерезидентами, од.	0	8	171	65	39	283

Таблиця В.14

Аналіз видів страхування, перестраховання за якими було здійснено за участю брокерів в 2011 р. [101, 76]

Показник	Рік					
	2011					
	Добровільне страхування				Обов'язкове страхування	Всього
	життя	особисте	майнове	відповідальності		
Перестрахові платежі (премії, внески), отримані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	583,9	132 821,4	15 946,9	118 567,9	267 920,1
сплачені резидентами, тис. грн.		0,0	10 867,8	1 453,9	29,6	12 351,3
сплачені нерезидентами, тис. грн.		583,9	121 953,6	14 493,0	118 538,3	255 568,8
Страхові виплати (відшкодування), компенсовані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	0,0	58 017,4	930,9	737,9	59 686,2
сплачені резидентами, тис. грн.		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
сплачені нерезидентами, тис. грн.		0,0	58 017,4	930,9	737,9	59 686,2
Сума винагороди, отриманих брокером від перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	9,4	13 515,6	1 341,8	4 338,0	19 204,8
сплачені резидентами, тис. грн.	0,0	0,0	845,9	15,3	151,7	1 012,9
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	9,4	12 669,7	1 326,5	4 186,3	18 191,9
Кількість договорів перестраховання, укладених брокером із перестраховиками резидентами та нерезидентами на користь перестраховальників, од, у т. ч.:	0,0	12,0	288,0	56,0	53,0	409,0
з резидентами, од.	0,0	0,0	123,0	3,0	14,0	140,0
з нерезидентами, од.	0,0	12,0	165,0	53,0	39,0	269,0

Таблиця В.14

Аналіз видів страхування, перестрахування за якими було здійснено за участю брокерів в 2012 р. [101, 76]

Показник	Рік					
	2012					
	Добровільне страхування				Обов'язкове страхування	Всього
	життя	особисте	майнове	відповідальності		
Перестрахові платежі (премії, внески), отримані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестрахування, укладеними брокером на користь перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	833,3	152 621,2	110 353,1	105 098,3	368 905,9
сплачені резидентами, тис. грн.	0,0	4,4	4 848,9	6,4	0,0	4 859,7
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	828,9	147 772,3	110 346,7	105 098,3	364 046,2
Страхові виплати (відшкодування), компенсовані перестраховиками резидентами та нерезидентами за договорами перестрахування, укладеними брокером на користь перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	0,0	26 576,0	712,6	0,0	27 288,6
сплачені резидентами, тис. грн.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	0,0	26 576,0	712,6	0,0	27 288,6
Сума винагороди, отриманих брокером від перестраховальників, тис. грн., у т. ч.:	0,0	33,8	9 861,0	1 845,2	3 873,6	15 613,6
сплачені резидентами, тис. грн.	0,0	0,7	882,5	0,0	106,1	989,3
сплачені нерезидентами, тис. грн.	0,0	33,1	8 978,5	1 845,2	3 767,5	14 624,3
Кількість договорів перестрахування, укладених брокером із перестраховиками резидентами та нерезидентами на користь перестраховальників, од, у т. ч.:	0,0	15,0	314,0	64,0	77,0	470,0
з резидентами, од.	0,0	1,0	108,0	1,0	12,0	122,0
з нерезидентами, од.	0,0	14,0	206,0	63,0	65,0	348,0